

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28 — Cor.
Pe jumătate an 14 — "
Pe 3 luni . . . 7 — "
Pe o lună . . . 2-40 "

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 40 — franci

Telefon
pentru oraș și interurban
Nr. 750.

ROMÂNUL

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Strada Zrinyi N-ru 1/a.

INSERTIUNILE
se primesc la adminis-
trație.

Mulțămite publice și Loc
deschis co tă șirul 20 til.

Manuscrisurile nu se in-
napoiază.

† Ion Luca Caragiale

1852—1912.

O flacără s'a stins fără de veste aici în lumea noastră și alta a prins să strălucească vie în Panteonul literaturii universale. Pe aripile unei clipe fulgerătoare spiritul lui Ioan Luca Caragiale a trecut de-acum pe țărnișii Eternității.

Săgeata morții i-a venit năpraznică și crudă, când literatura românească își ațintea ochii, încă plini de așteptare asupra acestui condei de magie. Departate de țara sa, departe de neamul său, neștiut aproape de nimeni în acea vâltoare a Berlinului, moartea l-a surprins, când în paginile revistelor noastre nu se stinseră încă bine cele din urmă ecouri de sărbătorire ce i-s'a făcut anul acesta împlinind 60 de ani de viață.

Poate simțea singur, că era prea răsărit acum din cadrele zilelor noastre—și, de vre-o câțiva ani încoace, își purta proporțiile ades departe de noi, cu gândul purtat însă mereu spre pământul acesta, a cărui mărime sintetică a fost. Erau, aceste proporții, singurele poate, pe cari azi ochii noștri puteau să le urmărească sub un orizon mai larg pe câmpul literaturii universale. A spus — nu ne aducem aminte când și unde, — atât de frumos nuvelistul nostru Ciura: După Eminescu, singur Caragiale a avut norocul să pătrundă în simfonia literaturii universale. El a fost unul din puținii noștri scriitori cunoscuți și în Apus.

Și totuși, — Caragiale rămâne o mărime caracteristic românească și dacă opera lui poate să picure un accent cât de puțin distinctibil în această imensă simfonie, urechea noastră va putea să prindă întotdeauna, intense, vibrațiile acestui accent specific românesc.

Ne-a venit într'un timp, când societatea românească făcea cele dintâi eforturi să-și recunoască forțele și misiunea la gurile răsăritene ale continentului. Într'un timp când toate domeniile ei de-o viață la înălțimea secolului începuseră abia să se demarce, vag, în opinii nesigure și deslănțuirii de atâtea energii multă-multă vreme înăbușite. Trebuia un biciu de foc, un mijloc de stăpânire superioară a atâtor manifestări ciudate câte era firesc să caracterizeze cea dintâi fază de fermentație a societății noastre.

Acest mijloc superior a fost arta lui Caragiale. El a trebuit să fie biciul de foc, care să prigonească aparițiile bizare ale acelei epoci și biciul acesta era al *bunului simț* care veghia asupra normelor de-o logică și sănătoasă dezvoltare a moravurilor.

Arta lui Caragiale a fost oglinda magică în care imaginea unei societăți se reflecta cu

toate ecrescențele de nesănătate. Și dacă s'a spus de mulți că din arta aceasta se desprinde o notă de răceală, nu e răceala satirei nemiloase, ci nota unei conștiinți superioare, care a știut, în interesul misiunii căreia era predestinată, să înăbușe sentimentul de durere.

Dar cine ar putea să afirme, că din paginile lui Caragiale nu străbate totuși ades durerea pentru bietele lui tipuri, pe cari avea misiunea să le disece? A fost o clipă de adânci emoții pentru noi, când azvară, la serbările dela Blaj, măestrul, — cine știe sub povara căror nedrepte aprețieri ce a îndurat în cursul carierei sale literare! — a făcut mărturisirea:

— Eu nu sunt satiric, — *eu sunt sentimental!*

În ochii aceia atât de vii și de clari a trecut atunci, ca o străfulgerare, semnificația adâncă și adevărată a artei căreia s'a închinat măestrul. Am răsfoit de-atunci de multe ori operele lui și deslușeam înțelesuri pe cari înainte nu le prinsesem. Am simțit uneori, — ca venind din cuprinsuri nebănuite de adânci, — suflul eteric al unei dureri ce nu e de rândul muritorilor...

Măestrul a plecat acum pe drumul sideral al celor plecați mai demult spre porțile nemuririi. Rămășițele lui pământeste vor primi omagiile ce poate să le dea recunoștința unui neam conștient de datoriile sale de onoare. Și în vreme ce geniul neamului nostru va stânge cu'n dureros fălăit de aripi una din cele mai scânteietoare candelă din câte au avut aspirațiile noastre, — în istoria literaturii românești va prinde să se contureze tot mai clară și mai adevărată figura lui Ion Luca Caragiale.

Ziarul acesta, pentru care el atâtea dragoste a avut, îi va păstra amintirea cu pietate.

Din viața lui Ion Luca Caragiale.

Fragmente, amintiri etc.

Genialul scriitor, sărbătorit înainte de vre-o două luni de întreaga suflare românească cu ocazia împlinirii a 60 de ani din viață, e născut în anul 1852 în comuna Mărgineni, județul Prahova.

Studii speciale n'a făcut, a fost mai mult un autodidact ca și răposatul Hașdeu, dar înzestrat cu o cultură așa de vastă și de variată, încât te pune în uimire cu cunoștințele lui din toate domeniile științei, artei și literaturii.

În tinerețe a fost și profesor la un liceu din

capitala României. Domnul Radu Rosetti (poetul), care i-a fost elev, a povestit nu de mult într'o revistă cât de frumos știa Caragiale să povestească despre eroii neamului nostru. Odată la o lecție însă tocmai când era vorba de Mihai Viteazul, mai mulți elevi în loc să asculte lecția, ascultau cum cântă în grădina școlii un mierloi. Inzădar își dădea Caragiale osteneala să-i fărmece pe elevi cu povestirea sa, mierloii îi făcea concurență. Atunci profesorul Caragiale fu nevoit să se scoboare cu toată clasa în grădina și să iee parte la concertul gratuit al mierloiiului, până ce se săturară elevii.

Câțeva vreme a condus, în calitate de director, Teatrul Național din București. Din vremea aceea se povestește și acum cu câtă pricepere erau alese piesele și ce venituri frumoase a încasat atunci Teatrul Național.

Caragiale a făcut parte și din societatea „Junimea” din Iași, unde s'a împrietenit cu Eminescu. Înainte de a fi însă membru al „Junimeii”, a fost adversarul acesteia, scriind poezii la „Revista contemporană”. George Panu, în ale sale „Amintiri dela Junimea din Iași”, Vol. II pg. 35 scrie despre activitatea literară alui Caragiale din acea vreme: „... uitasem pe unul, care după aceea a întors-o pe proză și n'a greșit de loc, din contră, uitasem pe poetul I. L. Caragiale, care are în anul 1874 în acea revistă vre-o trei pagini de versuri intitulate tot „Versuri”, dedicate amicului C. D. Astăzi dacă cădea din nou în păcatul poeziei tare greu ar putea să se știe după inițiale pe amicului dlui Caragiale, fiindcă are foarte mulți, pe atunci probabil era mai ușor de ghicit. Încă un parantez. Recetind poezia *Versuri* mi-a venit să rid, întru atâtea tonul, stilul, e cu totul deosebit de ceea ce este astăzi d. Caragiale. Zic, tonul și stilul, fiindcă fondul, ideile, sunt aceleași; aceiaș nemulțămire în contra contemporanilor, aceiaș credință că literatura este persecutată, dar încă odată, tonul este declamator, pesimismul aproape funebru.

Nu mă pot împiedeca ca să nu citez două strofe. Sunt sigur că dacă n'aș fi spus de mai înainte a cui sunt, ar fi fost cu neputință ca cineva să ghicească autorul.

Ce'mi spui de poezie, d'acea chimară tristă
Când lumea d'astăzi, rece și materialistă,
Își rîde de chimere și de puterea lor?
Credințele d'acuma condamnă poezia
Ca rătăcirea, crima, păcatul, erozia
Ce merită să poarte disprețul tuturor.

Ascultă-mă și crede: de vei simți vre-odată
Că pieptul tău nutrește scânteia cea sacrată,
Să știi că mizerabil vei trece pe pământ:
În timpurile noastre, decât să cânti, mai bine
De petre spargeți lira și-apoi sufoca'n tine
Fugașăți inspirare și-al tău nebun avânt.

Și așa continuă încă vre-o zece strofe”. Se vede că nu poezia, ci proza avea să-l ridice pe Caragiale în rîndul scriitorilor noștri clasici.

Împreună cu M. Eminescu a colaborat la ziarul conservator „Timpul” din Iași, iar în 1893 scoate la București cea mai bună revistă umoristică a Românilor „Moftul român”.

Când a apărut drama lui, „Năpasta”, un scriitor obscur, cu numele Caion l-a învinuit pe Caragiale că a plagiat drama aceasta după a unui scriitor ungar. Caragiale i-a intentat proces de calomnie lui Caion și cu această ocazie s'a dovedit în mod strălucit nevinovăția, dar și originalitatea lui Caragiale. Până la sentință însă a avut să sufere multe neplăceri, căci lumea e dispusă totdeauna să creadă mai degrabă calomniatorului, decât celui învinuit. Și atunci în acele împrejurări grele, când lumea făcuse un gol în jurul lui Caragiale, când nime nu cuteza să-l apere în publicitate, a venit un tânăr genial, numai de 19 ani, și într'un strălucit foileton din Epoca a arătat până la evidentă nevinovăția lui Caragiale și originalitatea dramei „Năpasta”: acel tânăr era dl N. Iorga.

Caragiale a făcut și politică în viața sa. A fost conservator, iar în timpul din urmă intrase în partidul conservator-democrat al dlui Tache Ionescu.

Revistele literare și ziarele la care a colaborat Caragiale în decursul activității sale literare sunt deosebit de numeroase: „Revista contemporană”, „Convorbiri literare”, „Contemporanul”, „România Jună” a dlui A. C. Popovici, „Viața Românească”, „Convorbiri critice”, „Universul” etc.

Operele lui apărute în trei volume, două la „Minerva” și unul în editura ziarului „Adevărul” din București cuprind novele, comedii, schițe, drame, povești, articole politice, literare și estetice. Din toate se desface un spirit pătrunzător, un mare talent de a observa și a reproduce mai ales partea ridiculă a caracterelor și moravurilor. Caragiale este cel mai bun autor de comedii românești, în care ridiculizează defecte naționale ale societății noastre contemporane, rezultate mai ales din o prea grăbită trecere dela o stare de ignoranță la o pretinsă civilizație.

Opera lui Caragiale nu e cantitativ mare,

căci dacă a fost un om sgârțit cu producțiile talentului său, un artist scrupulos până la pedanterie în redactarea unei opere de artă, un artist pentru care crearea fiecărei fraze era apoape o tortură, acela a fost Caragiale. Scrisul lui capătă, după cum zice dl Vlașcă, după atâtea șlefuiți și corecturi, o strălucire rece ca a diamantului. Scrisorile lui adresate dlui Goldiș, directorul ziarului nostru, sunt pline de indicări cum să fie așezată cutare frază dintr'un articol trimis mai înainte, cum să fie schimbat cutare cuvânt etc.

Neamul nostru a pierdut în Caragiale pe cel mai mare stilist, pe cel mai bun novelist și pe cel mai talentat scriitor dramatic al său.

D. T. Maiorescu despre opera lui Caragiale.

„O noapte furtunoasă”, „Conul Leonida față cu reacțiunea”, „O scrisoare pierdută”, „D'ale Carnavalului” — cine din cei ce se duc la teatrul român nu a văzut una sau alta din aceste comedii? Mulți cunosc pe cea dintâi, mai toți pe cea de-a treia și câțiva pe celelalte.¹⁾

De meritat toate merită să fie cunoscute și, după părerea noastră, laudate — toate fără excepție.

Publicul primelor reprezentări a judecat altfel. „Scrisoarea pierdută” a avut un succes mare; și „Noaptea furtunoasă” a avut un succes; dar „Conul Leonida”, jucat pe o scenă de a doua mână, nu a plăcut; și „D'ale Carnavalului” a fost fluerată.

Foarte bine!

Este însă vremea să ne explicăm odată asupra acestor lucruri, dacă se poate; și cine știe, de nu se va putea? În materie de gust literar — ce e drept — discuția e totdeauna grea, și e grea mai ales acolo, unde lipsește încă tradiția literară și prin urmare comunitatea de edei în privința operei ce le numim frumoase.

Dar greutatea este uneori un îndemn mai mult pentru încercare, și tocmai când nu există încă siguranța principiilor, stabilirea lor este cu atât mai de trebuință.

Și mai întâi să căutăm a ne înțelege asupra părții celei mai puțin contestate din meritul literar al d-lui Caragiale, care ne pare a fi următoarea:

¹⁾ De când a fost scris articolul acesta, d. Caragiale a îmbogățit opera sa teatrală cu „Năpasta”, după părerea noastră cea mai puternică concepțiune dramatică a autorului, cu toată exagerarea caracterului femeii.

Lucrarea d-lui Caragiale este originală; comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi, și le dezvoltă cu semnele lor caracteristice, cu deprinderile lor, cu expresiile lor, cu tot aparatul înfățișării lor în situațiile anume alese de autor.

Stratul social, pe care îl înfățișează mai cu deosebire aceste comedii, este luat de jos și ne arată aspectul unor simțiminte omenești, de altminteri aceleași la toată lumea, manifestate însă aici cu o notă specifică, adică sub formele unei spoieli de civilizație occidentală, strecurată în mod precipitat până în acel strat și transformată aici într'o adevărată caricatură a culturii moderne.

Conul Leonida citește jurnale, explică nevestei sale esența republicei, cum o pricepe el, valoarea lui „Galibardi” și teoria halucinațiilor Jupân Dumitrache chereștegiul caută să înțeleagă în convorbiri cu ipistatul Nae Ipingscu, ce este „sufragiu universal”, este pătruns de demnitatea gardei civice și primește dela Rică Venturiano deslușiri asupra suveranității poporului; iar cocoana Veta își cântă amorul „într'un moment de fericire și printr'o perlă de iubire.” Candidatul dela percepție vrea să scape de dureri după sistemul lui Mattei; Mița Baston jură pe statua libertății din Ploiești, și ipistatul „Carnavalului” pune un „potrabac” cu muzică la „loterie”. Ziaristul Nae Cațavencu și avocatul Farfuridi fac discursuri electorale asupra progresului economic și revizuirii constituționale; Dandanache își susține dreptul la deputăție prin tradiția dela „patruzșopt”, iar polițaiul Ghiță este un element principal pentru alegerea „curat constituțională”. Adevăratul om onest este simplul „Cetățean” alegător, care însă este totdeauna „turmentat.”

Printre aceste figuri, cu straniul lor vesmânt de aparență unei culturi superioare, se agită pornirile și pasiunile omenești, deșertăciunea, iubirea, goana după câștig și mai ales exploatarea celor mărginiți cu ajutorul frazelor declamatorii neînțelese — unul din semnele caracteristice ale epocii noastre.

„Ce lume, ce lume!” zice prefectul Tipătescu, și așa zicem și noi, când prindem de veste, că este în adevăr o parte a lumii reale ce ni-se desfășură astfel înaintea ochilor.

În acest caleidoscop de figuri, înlănțuite în vorbe și faptele lor spre efecte de scenă cu multă cunoștință a artei dramatice, d. Caragiale ne arată realitatea din partea ei comică. Dar ușor se poate întrevădea prin această realitate elementul mai adânc și serios, care este nedeslipit de viața omenească în toată înfățișarea ei, precum în genere îndărătul oricărei comedii se ascunde o tragedie.

Notițe risipite.*)

De I. L. Caragiale.

Exigente grele.

Sunt trei feluri de produceri intelectuale: unele mai presus, altele mai prejos de orice critică, iar altele la nivelul criticii. Se 'ntelege că vorbim nu despre părerile pe cari un autor le emite. Acestea pot fi admisibile sau nu, onorabile sau detestabile, generoase sau infame, puțin înipoartă; e vorba de felul cum ele sunt așternute, de puterea concepției și de înălțarea de spirit a autorului.

Vesnic ideile și principiile lui Machiavelli vor fi denunțate de unii ca infame, cât lumea însă nu 'ndrăzni cineva să critice opera marelui om ca putere de concepție, ca operă de spirit. În felurite opusculă, în nenumărate cuvântări, mărunței, curtizani, ai naivității mulțimii, vor detesta principiile și părerile lui; nici prin gând însă nu va cuteza vreunul să-i apretuiască sau să-i despretuiască opera ca atare; iar acești curtizani, marii și mărunței doritori de a stăpâni, începând cu Frederic-cel-Mare și isprăvind cu cel din urmă agent electoral de mahala, nu vor lipsi, mai ales ei, conștient ori instinctiv, să urmeze cu scumpătate lapidarele

* Din volumul „Momente, schițe, amintiri”. — Minerva, București.

povește ale ilustrului florentin, pe cari le poni-grise pe față, urmând și în aceasta tot o povăț a lui.

Cine oare, nefiind deadreptul un caraghios, va cuteza să spună că celebrul secretar, în afară de tendențele și părerile lui, nu ne-a lăsat un capo-d'operă incomparabil? Iată o lucrare mai presus de orice critică — o lucrare așa numită clasică. Exemple altele ar fi de prisos, cred eu; o întreagă listă a producerilor geniale nu ne-ar duce mai departe; ba chiar ar fi neplăcut să fac, după vechile calapoade încă la modă, paradă ridiculă de erudițiune, într'o simplă notiță literară.

La al doilea fel de produceri intelectuale, ca și la cel dintâi, importă puțin părerile, principiile sau tendențele autorului. Pot fi foarte generoase; pot fi așa de morale și de umane, încât autorul să meargă drept în raiu căci le-a debitat numai; dacă opera ca atare, în afară de ele, nu e decât o platitudine incomparabilă, atunci autorul fără îndoială e un om mai presus de orice laudă, dar de sigur opera stă mai prejos de orice critică.

De al treilea fel, sunt producerile comparabile și deci criticabile. Acestea sunt ca animațiile inferioare, asupra cărora este permisă vivisecțiunea în interesul științei, mai înalt decât orice morală și milă. Autorii acestor produceri sunt gânditori puțin mai răsăriți din mulțimea cu care a umplut Dumnezeu lumea. Ei, cu un

chip mai deosebit și mai interesant, pot să spună adevăruri mărunte, fărîmături de adevăruri mari, și fac astfel omenirii, incapabile să priceapă de-adreptul un geniu, serviciul de tâlmaci.

În comerțul intelectual al speței, ei se 'nsărcinează să joace între marii cugetători și publicul cel mare, rolul micilor debitanți stabili sau ambulanti, după capitalașul lor, după tarabă sau tolbă—carte, cărticică, revistă, gazetă șcl. Se 'ntelege că la micul debitant marfa este mai mult sau mai puțin trezită, câte odată mai bine păstrată, adesea cam stricată, dar totuși e o marfă destul de bună pentru mușteriu care, la isvorul cel mare al bogăției, nu putea ajunge, și care o poate găsi aci la îndemână. A! dar nu! mușteriu este cu atât mai exigent și mai caprițios, cu cât e mai puțin deprins la gustul lucrului. Întrebați pe orice biet lipsan: o să vă spună dacă pe cea mai pretențioasă aristocrată bătrână n'o împacă mai ușor decât pe o tânără mahalaghioaică agiamie.

Acesta e rolul teribil al mușteriu mic: să tortureze pe micul debitant... Și să vezi critică de amănunte! atât mai multă autoritate cu cât mai puțină pricepere, atât mai multă imperturbabilitate, cu cât mai puțină siguranță. Mușterii vor, unul să fie lucrul celui mai așa, altul, din contră, dincoace mai aminterea; pentru unii sunt prisoase tocmai acolo unde alții constată lipsuri; calități se par unuia defectele ce isbesc pe

Lăsând acum la o parte în această privire mai generală asupra lucrărilor d-lui Caragiale întrebările de o ordine secundară, dacă de exemplu unele situații și expresii nu sunt exagerate din punct de vedere al chiar realității ce vor să reproducă, dacă în diferitele piese nu este un fel de monotonie a figurilor înfățișate sau cel puțin a modului înfățișării lor, o lipsă, aproape desăvârșită a părților mai bune ale naturii omenești, scl., și mărginindu-ne la relevarea meritului necontestabil al comediilor autorului nostru, putem constata, și recunoaște acest merit în scoaterea și înfățișarea plină de spirit a tipurilor și situațiilor din chiar miezul unei părți a vieții noastre sociale, fără imitare sau împrumutare din literaturi străine.

Și oare acesta este puțin lucru? Oare nu este aici un adevărat început de literatură dramatică națională, independentă, trăind din propriile sale puteri, în înțelesul aceleiași mișcări intelectuale sănătoase, în care sunt și „Novelele” lui Slavici, și „Amintirile” lui Creangă, și „Copiile de pe Natură” ale lui Negruzzi, și „Poeziile” lui Eminescu, — mișcare deșteptată în literatura noastră prin aceea culegere de poezii populare, prin care Alecsandri a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre isvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate: simțirile reale ale poporului în care trăim, și care simțiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor, devin o parte integrantă a omnirii exprimată în forma literară?

Privită din acest punct de vedere, lucrarea d-lui Caragiale se învederează cu însemnătatea ei și se arată a fi în afară de orice comparare superioară acelor piese meșteșugite din atmosfere străine, care caută în zadar să ne intereseze la peripețiile unor marchizi și a unor dame cu camellii, pentru a căror înțelegere lipsește și publicului și actorilor noștri orice element mai apropiat.²⁾

Dar dacă poate ni-se admite de mulți cetitori această parte a meritului d-lui Caragiale, este însă o imputare ce o auzim făcându-se adeseori în contră-i și care, tocmai fiindcă este așa de des repetată, merită o mai de aproape cercetare.

Și fiindcă zicem că merită o mai de aproape cercetare, se înțelege de la sine, că nu poate fi vorba de insinuarea ce nu s'a sfârșit a se produce și în unele organe de publicitate, că adecă co-

²⁾ Pe când dela Năpasta încoace d. Caragiale nu a mai publicat nici o serie dramatică, iar cele apărute dela alții sunt lipsite de valoare, în momentul de față (1908) doi autori de talent dd. Al. G. Florescu și Ioan Miculescu par a redeștepta literatura noastră dramatică și a o îndruma în direcția sănătoasă arătată mai sus.

mediile d-lui Caragiale urmăresc scopuri politice și vor să și bată anune joc de unele apucături ale partidului liberal, și că prin urmare ar trebui oprite de pe scena teatrului din ordinul guvernului de astăzi (pe atunci ministerul I. C. Brătianu.)

O asemenea imputare este prea puțin serioasă pentru a fi discutată, și avem numai interesul să dovedim că s'a adus în adevăr prin publicitate.

Cetim pe a doua pagină a unui ziar liberal din București, dela 13 Aprilie 1885, despre comedia „D'ale Carnavalului”:

„Și ce piesă! O stupiditate murdară, culeasă din locurile unde se aruncă gunoii. Femei de stradă de cea mai joasă speță, bărbieri și ipistați, în gura cărora se pun cuvinte insultătoare pentru mișcări ca cea dela 11 Februarie, pentru libertate și egalitate, cari sunt baza organizațiunii noastre politice.

„Palma primită dela public, care a fluerat, nu ne mulțamește: e de datoria ministrului instrucțiunii să pue în vederea direcțiunii ce caragiadiadă a făcut, și pe acest temel s'o selimbe, ca incapabilă și nedemnă. Vom un teatru național, nu o gașcă de opoziție nedemnă, în care se insultă poporul și instituțiile țării.

„Cerem cu insistență ministrului instrucțiunii să intervie”.

Și foaia acelor tineri, foarte tineri, din capitală, care își închipuiesc că sunt socialiști, se grăbește a doua zi să țină isonul ziarului citat mai sus și scrie pe pagina întâi a numărului dela 24 Aprilie 1885:

Ziarul (*) publică în numărul său de ieri două articole foarte drepte la adresa direcțiunii teatrelor, prin care critică drumul pe care a apucat și supunerea pe care o arată unei oarecare găști literare din București. „Avis celor în drept a lecui răul”.

Adecă, cum am zice, poliția în contra literaturii! Censura guvernamentală în contra spiritului comediilor! Destituirea comitetului teatral și poate pedepsirea autorului!

Cum se repetă toate în lume, de și mutatis mutandis! Și în Franța secolului trecut, la sfârșitul terorismului, Ducancel pusese pe scenă „l'intérieur des Comités revolutionnaires”, unde își bătea joc de radicalii teroriști și „insulta instituțiile țării”, și atunci foaia radicală „l'Ami des Lois” ceruse pedepsirea autorului, care „n'expierait point par mille morts tout le mal qu'il a fait à la liberté”.

Numai că vremurile s'au schimbat, și s'au cam schimbat și oamenii. Radicalii teroriști din Franța de atunci își executau dorințele lor prin sânge, și în contra lor a trebuit să opereze ghilotina; radicalii noștri de astăzi își arată dorințele dumnealor prin cerneală și în contra lor e destul să opereze o foaie de hârtie sugătoare.

Căci pentru orice om cu mintea sănătoasă este evident, că o comedie nu are nimic a face cu politica de partid; autorul își ia persoanele sale din societatea contemporană cum este, pune în evidență partea comică așa cum o găsește, și același Caragiale, care astăzi își bate joc de fraza demagogică, și-ar fi bătut joc ieri de islic și tombateră și își va bate joc mâine de fraza reacționară, și în toate aceste cazuri va fi în dreptul său literar incontestabil.

Revenind acum la comediile d-lui Caragiale, vom zice: singura moralitate ce se poate cere dela ele este înfățișarea unor tipuri, simțeminte și situații în adevăr omenești, cari prin expunerea lor artistică să ne poată transporta în lumea închipuită de autor și să ne facă, prin deșteptarea unor emoțiuni puternice, în cazul de față a unei veselii, să ne uităm pe noi înșine în interesele noastre personale și să ne înălțăm la o privire curat obiectivă a operei produse.

Accasta trebuie să o cerem de la autor. De la noi spectatorii trebuie să cerem, ca înaintea unei opere de artă să ne prezentăm dispuși, nepreveniți, fără intenții străine artei. Căci, dacă artistul nu este totdeauna capabil de a lucra, ci trebuie să fie inspirat, nici spectatorul nu este în fiecare moment capabil de a primi o impresie estetică; poate unii nu sunt capabili nici odată; și cine la o piesă de teatru nu-și poate uita grijiile sale personale, sau legăturile sale de partid politic, sau catehismul său de morală convențională, acela să nu se mai amestece în ale artei.

Dacă ne-am putut înțelege cu cetitorii noștri până aici, ușor va fi să ne înțelegem asupra „trivialității” ce se mai impută.

Orice concepție artistică este în esența ei ideală, căci ne prezintă reflexul unei lumi închipuite. Prin chiar aceasta ne produce caracteristica impresie impersonală. Tipurile înfățișate în comediile d-lui Caragiale trebuie să vorbească cum vorbesc, căci numai astfel ne pot menține în iluzia realității, în care ne transportă. Menținerea acestei iluzii este singurul element hotărâtor, și un limbajiu academic în gura lui Nae Ipingescu ar nimici toată lucrarea pe când în gura lui Ramiro din eleganta „Sara la Curte” a d-lui Ioan Cerchez este foarte potrivit.

Murillo a zugrăvit Madone, dar a zugrăvit și copii murdari și zdrențuroși, cari mănâncă pepene. Poate zice cineva, că Madonele lui Murillo se țin de adevărata pictură, iar acei copii zdrențuroși ar fi prea triviali pentru artă?

În faimosul „Salon Carré” din Louvre la Paris, unde este așezată la un loc quintesența picturii frumoase, se vede, alături cu sfânta familie a lui Rafael, femeia hidropică a lui Ge-

altul, și deandăratele. În fine, câți mușterii atâtea capete și tot atâtea, firește, pretenții și exigențe. Ba mai mult: unuia și aceluiaș singur, azi îi place așa, mâine amintirea, și 'n fiecare zi altfel.

Se înțelege că într'un târg cu obiecțiuni statornice de pe vremuri, cu tradițiuni de autoritate, cu deprinderi de gust dezvoltat încet-încet și normal, acest fenomen, cu toată diversitatea captelor, va fi mai puțin bătător la ochi decât într'un târg de curând ridicat, cum sunt cele americane și altele. Aci au năvălit și năvălesc pe apucate strânsură și adunătură, fără egală deprindere de gust, fără continuitate și unitate de tradiție și de nevoi publice, și care schimbă, la fiecare câțiva ani, și moravuri, și legi, și deprinderi, și costume, ca și unele spețe inferioare care leapădă la răstimpuri pielea din vârful botului până în sfârșitul coadui.

În târgul de vremi statornic, micul debitant știe ce marfă se caută, știe ce trebuie mușterii cunoscut și credincios: ba îi merge chiar înaintea nevoilor; chiar i le provoacă, cunoscându-i firea și gustul. Dar într'un târg improvizat, în veșnic provizorat, Dumnezeu mai știe cum să mulțamești pe mușterii. Dai primitivului în pielea goală o bună flanelă, vânătorului preistoric o pușcă și porcarului măr-găritare: o fi bună marfa dumitale, dar mușterii îi găsesc cusururi, decarece... nu le trebuie. Primitivului nu-i trebuie căldură pe spinare și pe pânțele, pielea lui e învățată cu de

toate; el are nevoie de zorzoane poleite, să și le pună 'n capul nețăsălat; vânătorului îi trebuie un tomahawk, iar porcarului porumb pentru vitele de-acasă. Dar ia să nu bagi de seamă la vertiginosul mers al progresului! ia poftim de le dă a doua zi aceea ce ai văzut că le trebuia ieri. Aș! primitivul vrea acum cămăși de mătase, vânătorul o carabină ghintuită cu repetiție și porcarul brilante.

Ce pușini sunt aceia cari, înțelegând ce le trebuie, știu ce marfă să ceară și sunt în stare s'o pretuiască! și nu mă îndoiesc că dintre acei pușini ești și dumneata, cetitorule.

Amatorul și artistul.

Am cunoscut o damă din societate, care avea multă pasiune pentru arte. Făcea versuri corecte și adesea foarte convenabile — poezioare juvenile de cadru mic, uneori destul de curățele. În același timp era pianistă, și nu tocmai mediocră — descifra sigur și fraza cu gust și pricepere; cultiva totdeauna cu asiduitate desenul și pictura — desena fin și mai ales zugrăvea cu succes ilori și păsărele: liliacul alb și vânătorul și rândunicele erau subiectele de predilecțiune. La urmă, lua lecțiuni de sculptură și, după spusele profesorului, avea multă dispoziție — în câteva luni modela busturi după natură.

Poezie, muzică, pictură și sculptură — patru arte, cu un egal succes, ca Michel Angelo.

Nu sunt un lingușitor; n'aș fi niciodată în

stare să acord aplause unei producțiuni de artă dacă ea nu mi-le poate smulge. Aplauzele nemeritate în conștiința noastră mi-s'au părut totdeauna cea mai detestabilă și revoltătoare minciună.

Mărturisesc însă că la fiecare nouă producție, pe care mi-o arăta dama aceea cerându-mi părerea sinceră, se petrecea în mine o ciudată mișcare. Producțiile ei erau prea rele ca să pot avea despre ele o părere bună, și prea bune ca să am o părere rea. Aveau multe calități manifeste pe cari nu le-ași fi putut tăgădui; dar le lipsea o calitate pe care nu o puteam defini, calitate indispensabilă — nu erau lucrări de artă.

Atunci, foarte perplex, căutam un mijloc să scap și de dama și de conștiința mea, și iată ce găseam:

Doamna mea, pentru un amator, lucrările d-tale e minunată, și cunosc destui artiști dela noi cari ar câștiga mult în stima mea dacă ar semna o asemenea operă.

În multe rânduri scăpasem astfel. Dormeam acum liniștit pe formula mea, pe care o credeam suficientă, când într'o zi, dama îmi prezintă ultima ei operă; un cuib de rândunici sub o strâșină, în momentul când pârâții, acățați de marginea cuibului dau de mâncare puilor lacomi cu ciocurile căscate.

Eram poate rău dispus, nu știu; destui că astădată m'au isbit mai întâi părțile rele. Era și nu era un cuib de rândunici.

În arta cofetăriei se produc din spumă de

rard Dow, dinaintea căreia stă doctorul examinându-i lichidul într-o sticlă. A contestat vredodată cineva acestui tablou al lui Dow marea lui valoare artistică?

Aici concepția artistului inspirat este unica măsură a convenienței, și în lumea artei adevărate nici nu poate fi vorba de trivial. „Trivial” este o impresie relativă din lumea de toate zilele, ca și decent și indecent.

Dacă pseudo-artistul rămâne el însuș în această lume de rând, dacă el însuș nu este cuprins de inspirarea impersonală și prin urmare nu ne poate transporta nici pe noi în lumea curată a ficțiilor, atunci se înțelege că lucrarea sa poate să fie trivială, indecentă, lascivă, după cum îi este felul și ținta. Dar aceasta nu atârână nici dela obiect nici dela expresii, ci dela chiar genul inspirării sale; și atunci o împărăteasă cu expresii academice, manierate, după gustul trecător al unui public trecător, poate să fie în adevăr trivială, pe când soția chereștegiului Dumitrache nu este.

C. Dobrogeanu Gherea:

Vol. III din studiul critic, pag. 105—109.

Caragiale, în „Năpasta” și în nuvelele „Făclia de Paște” și „Păcat”, e în gradul cel mai mare subiectiv, personal. În „Făclia de Paște” nu e zugrăvit un tip de evreu, Leiba Zibel, ci puternica emoțiune a autorului e în mod maestru intrupată în bietul jidan. Și acelaș lucru în „Năpasta”: tot simțemintele și emoțiile puternice ale autorului sunt intrupate în țărani Dragomir și Ion. Fraza d-lui Missir, că patimele și durerile din „Năpasta” și „Făclia de Paște” răsună dureros în sufletul lui Caragiale, ar trebui poate de spus invers: patimele și durerile lui Caragiale răsună în „Năpasta” și „Făclia de Paște”. Intreaga campanie critică, care s'a început contra lui Caragiale după apariția „Năpastei”, se datorește acestei confuzii.

Criticii au luat o operă psihologică personală, drept o operă de zugrăvire a moravurilor impersonale, și au criticat-o ca atare.

Însă această zugrăvire a propriilor patimi, această preocupare de propriile sentimente și emoții, acest subiectivism, personalism, reflexivism, e, după cum am văzut, unul din caracterele cele mai importante ale curentului produs de artiștii proletari.

Observați apoi felul lui Caragiale de a zugrăvi caracterele și situațiile, și comparați-l cu felul descripției maestrilor mari ca Balzac, ori Tolstoi.

Uitați-vă cu ce liniște, răbdare, siguranță, hotărâre, sunt zugrăvite cele mai mici detalii la aceștia din urmă. Într'un loc mai multe pagini

pentru a descrie mobile, sute de pagini pentru convorbiri neînsemnate. La Tolstoi, în 30 de pagini e descris un cosit de iarbă. De multe ori atâtea detalii și situații neînsemnate vă par cu totul de prisos și mai mult instinctiv simțiți necesitatea lor. Și numai după ce sfârșiți romanul, după ce închideți cartea, simțiți imensa mulțumire; numai atunci simțiți că nimic n'a fost de prisos, toate detaliile neînsemnate lucrau la acelaș scop suprem — creiarea vieții.

Și când vă gândiți la acele sute de persoane pe cari le-a mânuit artistul, și cu care ați făcut cunoștință, când vă gândiți la atâtea situații felurite, la atâtea mii de lucruri, fiecare cu forma și relieful lui, când vă gândiți la atâtea viață imensă pe care artistul a trezit-o înaintea voastră; atunci vă pătrundeți, înaintea marelui artist creator, de acea evlavie pe care trebuie s'o aibă drept credinciosul înaintea zeului său, înaintea creatorului lumii. Vorbesc, bine înțeles, de oameni cu cultură și pricepere literară, nu de acei cari într'un roman a lui Balzac sau Tolstoi sar paginile tipărite mai des și caută acele tipărite mai rar, unde e dialog și intrigă.

Artistul proletar cu greu va aborda acest fel de zugrăvire a vieții. Pentru aceasta îi lipsește răbdarea, puterea, sănătatea, seninătatea, egalitatea talentului; el are tocmai contrarul acestor calități.

Un astfel de artist e Caragiale. O, la el nu veți găsi detalii ce ar părea de prisos; nu. Acolo fiecare pagină tremură de emoție, pentru că ea e rezultatul unei emoții și trebuie să ne emoționeze.

Scopul artistului modern nu e doar să creieze viața, ci să enerveze și să emoționeze, după cum el singur e enervat și emoționat. Neliniștea sufletească, neegalitatea, impaciența, nesiguranța, se oglindesc în modul de a zugrăvi al lui Caragiale ca și în stilul și în forma lui. Comparați, vă rog, stilul liniștit, hotărât și puternic al clasicilor cu stilul enervat, sbuciumat, al lui Caragiale din „Păcat”. Fiecare frază, fiecare cuvânt e scris pentru a enerva și a neliniști, și de aceea stilul ajunge aproape telegrafic. Iată spre pildă începutul nuvelei: „Un băetan voinic — barba de abia-i mițește, și sub căciula de oaie părul cret și des... și niste ochi blânzi — și mințos tînăr.” Ori iată povestirea vieții unei femei: „Ea însă avea mai multe de spus, și povestea ei era destul de tristă. Cinci ani de viață, cu un om istovit, apoi nebun și paralytic; în urmă văduvă cu un copil bolnav și capiu — ofetiță care roade și mănâncă lucrurile din casă și care trebuie păzită foarte de aproape să nu dea foc. Intereșe mari... o avere colosală... consiliu de fami-soacra și cumnații — niște creaturi aspre și brutale, cari fac împrejurii o poliție desgustătoa-

re”. În acest stil e scrisă toată nuvela. Zicem nuvela, pentru că așa-i zice autorul și pentru că nici noi nu-i găsim alt nume.

Înădevar însă, în această nuveletă, vr'o 40 de pagini obișnuite, Caragiale a găsit cu putință să concentreze două romane complete, cu începuturile și sfârșiturile lor. Dacă s'ar porunci un stil care să oglindească clar și precis tot mănunchiul de caractere despre care am vorbit, de sigur nu s'ar putea găsi altul mai caracteristic decât acela din frumoasa nuvelă a lui Caragiale „Păcat”.

D. G. Ibrăileanu despre Caragiale *).

În afară de Alecsandri, care a fost un patruzeoptist rătăcit în Junimea, cu care n'avea comun decât lupta împotriva stricătorilor de limbă, — încolo toți artiștii Junimii au manifestat într'un chip sau în altul tendințele de care am vorbit mai sus, Eminescu blăstămând patruzeoptismul, Caragiale satirizându-l.

Ori ce scriitor, — și mai ales satiric, — își ia atitudinea de conștiință față de fenomenele numite întâmplări și oameni, pe care le descrie. Dacă un „critic” e un critic al scriitorului, apoi un scriitor e și el un critic, al vieții — și un copiator, cum vreau realității.

În operele sale satirice, Caragiale a criticat aproape toate produsele curentului dela 1848. Ideile politice ale Junimii: cum că constituționalismul a fost nepotrivit și dăunător pentru România; atitudinea dlor Maiorescu și Negruzzi față cu înoirile raționaliste în limbă, etc., toate ideile acestea formează tendințele operelor lui Caragiale. Liberalul — aceasta a fost ținta în care s'au îndreptat toate săgețile Junimii. D. Maiorescu l'a atacat în chestii de politică și de limbă, pentru că liberalul era utopist și latinist; Eminescu l'a atacat, în scrierile sale în proză, în ziare, în Satira I. pentru că liberalul însemna xenocrația, adică invazia civilizației apusene; Caragiale l'a atacat în Noptea Furtunoasă, în Conu Leonida, în Scrisoarea pierdută, etc., pentru că liberalul acesta a îndrăznit să aducă o constituție în țara lui Mihai și Ștefan. Și nu e nevoie să mai adaog că temperamentul nostru, al... ideologilor de azi, se exprimă prin o filozofie care se opune filozofiei Junimii. Noi înțelegem, vedem, că constituționalismul n'a adus fericirea toată, că a dat naștere și la ridicul, dar mai înțelegem încă ceva: că acest ridicul a fost de neînțeles într'o perioadă de tranziție și că nu înlocuirea acestui constituționalism ar fi remediul, ci, dim-

* Din volumul „Scriitori și curente”. (Iasi.)

zahăr colorat figurine de un efect surprinzător: fructe flori, păsări, miei, șcl. Ați văzut pe ouăle roșii dela Paști scena întreagă a Învierii. Ei! nu știu cum, cuibul de rândunici al amiceii mi-s'a părut zugrăvit după o lucrare de zahăr dela geamul unei cofetării. Cuibul din natură trecuse prin două prisme până s'ajungă la mine — întâi prin a cofetarului și apoi prin a pictorului.

Dar asta nu va să zică nici decum că lucrarea era lipsită cu totul de calitate; dimpotrivă. Am privit-o mult — peste puțină să reprezinte cineva mai bine un cuib de rândunici de zahăr. Ce fidelitate de tonuri particulare artei cofetăriei! ce rigiditate specifică de candel! ce strălucire transparentă de acadea! în fine o execuție minunată ca atare. Aceste bune calități mă hotărâra să-mi dau părerea sinceră.

„Doamna mea, pentru un amator...”

Dar dama mă întrerupse:

— Mă rog ce înțelegi dta prim amator?

— Prin amator?... prin amator?... știu eu?

— Ce diferență e între amator și artist? Te rog să-mi spui numai decăt. Dta ești un om care nu întrebuințezi cuvintele în deșert. Ce înțelegi prin amator și ce prin artist?

Încolțit astfel, a trebuit să mă execut; și fiindcă n'aveam nimic precis de răspuns, am recurs la metoda aforismelor fantaziste. M'am prefăcut că mă gândesc adânc, și cu tonul celei mai sigure teorii am început:

Amatorul lucrează de plăcere morală și ce produce îi face totdeauna plăcere — artistul lu-

crează de nevoie intelectuală și foarte rar îi place ce face. Și e natural să fie așa.

Amatorul nu cere să-și exprime în opera lui toată gândirea și simțirea: în orice producție, el își vede covârșită intenția. El vede că a exprimat mai mult decăt a voit, a reușit prin urmare peste măsura dorinței.

Artistul, din contra, în nici o lucrare nu-și poate vedea intenția întreagă acoperită, pentru că el vrea să-și comunice toată gândirea și simțirea.

Într'un cuvânt artistul vrea să comunice tot și obține puțin, pe când amatorul vede că obține mai mult decăt voia.

Amatorul lucrează prin inteligență: artistul prin apucătură. Pe artist îl stăpânește priceperea, amatorul își stăpânește priceperea. În fine, artistul este un om fără voință, adică un om incomplet, pe câtă vreme amatorul este un om cu voință, adică întreg.

— Nu înțeleg aforismele dtale, mă întrerupse dama.

— Doamnă, dacă vrei să-ți spun drept nici eu nu le înțeleg. Dar dta ești de vină — îmi ceri să-ți răspunz la niște întrebări din cale afară dificile.

Ce diferență este între un amator și artist? e greu de spus; dar de sigur e ușor să-i deosebești din chiar lucrările lor. Ceeace pot spune cu siguranță (și privii încă odată cu un zimbet dulce cuibul de zahăr) e că rândunicele dtale pentru un amator sunt minunate, și cunoscut destui artiști

dela noi cari ar câștiga mult în stima mea dacă ar semna o așa operă.

Obligativitatea opiniilor.

Aseară, m'am întors acasă târziu, sdrobot, cu mîntea sdruncinată și cu sufletul turburat. Căzusem, victimă a lăcomiei, într'o cursă. Mă întâlnisem, după amiază cu un prieten, care-mi propuse să mă ia la masă. N'aveam poftă de societate și am respins politicos invitațiunea. Dar infamul mă știa că sunt o bestie lăcomă de lucruri delicate, mi-a arătat, cu rafinerie infernală, o strălucitoare perspectivă — stridii, icre moi, un mușchiu de căprioară împănate, un Cotnar original, mai știu eu ce...

Era peste puțină să rezist până la sfârșit, și am cedat numai decăt.

Am plătit scump slăbiciunea mea.

Stridiile au fost minunate, icrele moi delicioase, asemenea și vînatul, brânza, fructele, Cotnarul și cafeaua. Dar...

Dar eram mulți la masă. Indată ce-am trecut primul pahar după stridii, s'au încins între meseni o vie discuțiune „de omne re scibili et de...” Am auzit trei ceasuri atâtea și atâtea opinii despre artă, mai ales despre artă! că, intrînd acasă, am dat un picior strașnic cănelui meu care mă întâmpina după obicei gudurîndu-se. Imi pare rău — dar trebuia să lovesc, a-veam nevoie să maltratez material pe cineva.

Cănele s'a mîhnit firește, însă i-a trecut curînd și a voit iar să se gudure lângă mine, ca

potrivă, realizarea celui mai desăvârșit constituționalism, ori cât de paradoxal s'ar părea cuiva aceasta.

Tendențele incoștiente ale Junimii au oprit-o să vadă toate acestea și mult a pierdut țara românească din pricina aceasta, și mai mult încă a pierdut Junimea, care, neînțelegând încotro fatal trebuia să meargă țara, s'a pus în calea curentelor reale, căzând astfel în cel mai anti-patic utopism, în utopismul retrograd.

În foiletoanele sale, Caragiale critică o mulțime de tipuri, pe ateu, pe antimilitarist, pe politician, etc.... Tot vechiul cântec, ținta e tot aceeași, tot reprezentanții noutăților, tot produsele utopiei. Ateul e o noutate, antimilitaristul e o noutate, politicainul liberal și conservator e o noutate produsă de constituționalismul introdus de utopiștii dela 1848.

Să analizăm atitudinea lui Caragiale față de aceste noutăți. La pretenția atitudinii lui de conștiință-oglină, să răspundem arătând cum cugetarea sa nu e reflexivă și cum nici nu poate fi, deoarece cugetarea sa e mănătată de un ideal, de o sumă de tendinți, tendințele Junimii întregi.

Ateul, asistând la formarea cugetării religioase, pretinde că o poate defini, pretinde că el e conștiință față cu fenomenul numit cugetarea religioasă și o definește: product al fricii și al neștiinței. Iată însă că vine Caragiale și, pretinzând la rîndul său că e conștiință, zice ateului: „Eu asist și la formarea cugetării tale, eu pot defini și pretinsa ta cugetare reflexivă, cu care tu ai definit cugetarea religioasă; cugetarea ta pretinsă reflexivă, adică ateismul tău, e produsul nesimțirii, al mărginirii intelectuale, mai ales al suficienței; tu, adică cugetarea ta, ești fenomen, eu, adică cugetarea mea, sunt conștiință, care te oglindește, — care oglindește și ateismul de care, poate, am suferit și eu odată. Cugetarea mea e reflexivă”.

Antimilitaristul își ia și el atitudinea de conștiință față cu spiritul militarist și-l definește: rămășiți de barbarie, inerție, instincte sânguinare, etc. Caragiale la rîndu-i, în ipostasul de conștiință, oglindește pe antimilitaristul-fenomen, definindu-l: lipsă de înțelegere a fatalităților sociale, idealism ieftin, slăbire, poate, a instinctelor virile, etc. Cugetarea spontană a militaristului, oglindită de cugetarea pretinsă reflexivă a antimilitaristului, aceasta din urmă, la rîndul ei, tratată ca o cugetare spontană de către cugetarea reflexivă, — vom vedea că-i pretinsă reflexivă, — a lui Caragiale.

Se întâmplă un fenomen social: liberalii și conservatorii, — fenomene, — se luptă... El, Ca-

ragiale, conștiința, definește și aceste fenomene.

Care va să zică, filozofia maiorului și a antimilitarismului, a credinciosului și a ateului, a conservatorului și a liberalului, — e produsul „temperamentului” lor; filozofia lui Caragiale nu. Filozofia sa nu mai e fenomen ca a celorlalți, e conștiință-oglină.

Așa să fie? Aforismele, cu care am început articolul, aforisme care, cum am văzut, sunt valabile pentru cugetarea pusă în serviciul unui ideal, aforismele acestea să nu fie valabile decât pentru cugetarea maiorului, antimilitaristului, popei și ateului? Să fie oare posibilă cugetarea veritabil reflexivă în chestii de ideal al vieții?

Din considerațiile de mai sus, am văzut că asemenea cugetare veritabil reflexivă, cu rost reflexivă, nu poate exista decât atunci când e vorba de cunoștință pentru cunoștință... Ori cum ar fi însă, ceea ce este sigur, — și aceasta ne interesează aici, — e că filozofia lui Caragiale cade și ea în domeniul „fenomenului”, poate fi considerată ca rezultat, ca product, ca „advocatus” al „temperamentului” său. Și se poate zice că, dacă credinciosul exprimă în filozofia sa frica, etc.; dacă ateul exprimă în filozofia sa lipsa de simțire, de sentiment al infinitului, de venerație pentru viața sulească a strămoșilor, plăcerea de a brava opinia masei, etc.; dacă militaristul și antimilitaristul exprimă etc.... apoi Caragiale, în filozofia ce se degajază din unele din „foiletoanele” sale, exprimă, mai întâi în general, sentimentele sale ipotriva „noutăților”, sentimente pe care le exprimase deja în operele sale anterioare; și apoi, în special, exprimă plăcerea de a brava pe cei care bravează, exprimă frica de „spanachidism”, chiar cu prețul de a fi, de pildă, crud cu suferințele soldaților, exprimă plăcerea de a nu forma minoritate în minoritate, plăcerea mandarină de a fi el, rarul product intelectual, de aceleași păreri, dar nu din prejudecată, cu mulțimea, exprimă plăcerea de a fi... conștiință față de fenomenele: ateu, antimilitarist, etc., — o sumă de instincte și dorinți, un temperament: un fenomen.

Și toate aceste instincte și dorinți, toate aceste capriții de sentiment au la bază tot aceea groază de „noutate”, de „utopie”, care a caracterizat întotdeauna Junimea.

...Și dacă cetitorul va fi găsit substratul afectiv al acestor câtorva cugetări de mai sus, voi fi devenit și eu, la rîndu-mi, fenomen față cu conștiința sa... și dacă cetitorul cetitorului meu...

1901.

Moartea lui Caragiale.

Vestea despre încetarea din viață a marelui scriitor a primit-o ziarul nostru duminică dimineața, dela corespondentul său din Berlin, care ne-a telegrafiat următoarele: *Caragiale a murit ieri noaptea în Berlin. Amănunte urmează.* Luni ne-a telegrafiat și corespondentul din București: *Caragiale a murit la Berlin sâmbătă noaptea de anevrism. La București i-se vor face funerarii naționale.*

În Arad unde Caragiale era așa de iubit și de cunoscut, știrea despre moartea lui a produs o impresie foarte dureroasă, iar la Brașov lumea nici nu voia să creadă că a murit Caragiale. Unii socotiau că totul se reduce la o glumă, mai târziu se convinseseră însă cu toții de tristul adevăr care a sguduit lumea românească.

D. Vasile Goldiș, directorul nostru, i-a trimis doamnei Caragiale următoarea telegramă: *Doamnei Caragiale Schöneberg bei Berlin, Innsbruckergasse 1.*

Adânc mișcat de grozava pierdere ce a îndurat neamul nostru, mă închin mortului și rog pe bunul Dumnezeu să Vă trimită mângâiere. Vasile Goldiș.

La „Românul”, Caragiale a fost unul din cei mai distinși colaboratori; ba numărul de Paști din anul trecut, a fost aranjat și întocmit de însuși Caragiale care a angajat să colaboreze cu acca ocazie și pe d-nii Vlahuță, Coșbuc, Delavrancea etc. De aceea ziarul nostru cu care repăusatul a avut legături din cele mai intime, și-a împlinit o pioasă datorie față de memoria celui stâns din viață, trimițându-i întristatei sale familii următoarea depeșă la Berlin:

„Ziarul „Românul” care este expresia vie a întregului neam românesc din Ardeal și din Ungaria jălește moartea marelui Român și a genialului scriitor Caragiale, a cărui glorie va învinge și eternitatea.”

Pe palatul „Românului” din Arad a fost arborat steag negru. O mulțime de lume cere în localul redacției informații despre împrejurările cari au determinat moartea lui Caragiale.

și cum ar fi vrut să-mi spună că nu înțelege pentru ce l'am pedepsit.

Atunci scrâșnind enervat din dinți, l-am apucat cu amândouă mâinile strîns de urechi, i-am atras capul între genunchii mei și, privindu-l drept în ochi, i-am debitat pe nerăsuflăte următoarele:

Câne! știi tu, în imbecilitatea ta, ce este libertatea opiniunilor? De atâtea mii de ani îmi ești prieten credincios... toate te-am putut învăța, toate! — te-am învățat să joci domino și șah; dar încă nu te-am putut face să înțelegi aceste mari cuvinte: libertatea opiniunilor! Totuși, n'am desperat; am să mai încerc încă odată. Ascultă bine.

Libertatea opiniunilor este principiul cel mare pe care după atâtea lupte de veacuri, l'a instaurat omenirea ca fundament al vieții sale sociale. Acestui principiu sfânt datorim în cea mai mare parte bunul traiu particular și liniștea publică.

A-mi spune părerea este dreptul cel mai sacru ce-l am eu, individ gânditor, în mijlocul semenilor mei. Omul este regele creațiunii: acest suveran este gelos de coroana lui, care e gândirea, și tot atâtea de sceptrul lui, care este expresia. Dar ca toate principiile sacre, și principiul acesta nu-i scutit de o bubuliță — mică, ce-i drept, însă nu tocmai atât de mică încât să treacă neluată în seamă.

Regele creațiunii, reușind să-și recapete sceptrul, și-l exercitat cu atât de adâncă convingere dela o vreme, în cât a aiuns să crează

că dreptul lui îi este chiar o datorie. De unde, mai înainte, ori ce rege al creațiunii, afară de rare excepții de bravură, trebuia să-și ascuză bine coroana sub căciula și să-și înghită sceptrul, astăzi toți regii creațiunii se cred datori a-și purta fățiș coroana în cele mai mărunte împrejurări ale vieții private și publice și a face conținuu semne de suveranitate cu sceptrul lor. Căci — ori ce clipă de abdicare ar fi un act de extremă lașitate, și unui rege nu-i e permis să fie nici o clipă laș.

Dela optsprezece ani, el își ia coroana — are o opinie! — și sceptrul — are dreptul să și-o exprime! Respect opiniilor libere! libertatea completă expresiunii ori cărei opinii! Ba, se întâmplă cazul frecvente, în cari părinții să moară când moștenitorul n'are încă nici optsprezece ani. Atunci, ce să facă el? să renunțe la titlul de suveran?... Peste poate! E dator să continue, deși încă atât de fraged, dinastia.

Privește tu, câne, străvechi prieten și totdeauna credincios supus regilor creațiunii, privește imensul lor carnaval, vasta lor mascaradă. Iată-i, fiecare cu coroana și sceptrul său, dacă nu de aur și de pietre scumpe, măcar de lemn și ciobulețe de sticlă colorată, dacă nu nici atât, măcar de carton și pieticele de hârtie vâpsită. Intre ei, nici unul mai mare: toți egal de suverani!

Vezi ce splendid cortaj și ce larmă chaotică, în care nu se mai distinge nici o figură și nici un glas; în care nu mai poți ști cine merită să

fie salutat de tine cu o respectuoasă mișcare din coadă, sau lătrat ca un caraghios!

În afară de acest imens concurs de suveranități, puțini sunt acei regi ai creațiunii cari să-și amintească un moment că suveranul nu e rob coroanei, și că nu e deloc în primejdie a se arăta mai imbecil, renunțând cuminte la sceptru, decât purtându-l cu ostentație bufonă; că ar fi în orice caz mai puțin ridiculă, și prin urmare mai demnă, o lașă abdicare, decât exercitarea tenace a unei deplorabil covârșitoare suveranități.

Să merg și eu la mascarada regilor creațiunii? Nu, câne! mai bine stau acasă.

În pădurea atâtor sceptruri suverane, tot n'are să se ridice al meu mai sus. Suveranitatea mea, la care renunț față cu imensa concurență, mi-o confirm îndeajuns privind drept în fundul ochilor tăi galbeni și inteligenți. Simț o deosebită voluptate a domniei mele să te stăpânesc, uitându-mă în ochii-ți, în adâncul cărora văd bine, că dacă botul tău ar avea grai, tu poate n'ai juca rolul cel mai trist în mascarada regilor creațiunii.

Nu, câne! eu mă închin principiului sacru al libertății opiniunilor, dar în ruptul capului nu pot admite și obligativitatea lor.

Mergi de culcă sub pat!...

I-am dat încă un picior, și ne-am culcat, fiecare la locul său.

Caragiale și Români din Ardeal.

Pentru Ardeleni, pentru jertfa ce o depun ei în apărarea limbii strămoșești, Caragiale avea deosebită simpatie și o nefericită dragoste. În vremea „Tribunei” dela Sibiiu, desgustat de optele politice din regat și de lipsa de ideal ce omnea pe atunci acolo, el doria să între redactor intern la „Tribuna”, ca să se jertfească mai cu folos pentru neam, dar din considerații politice, redacția „Tribunei” nu l-a putut primi în mijlocul ei.

În anii din urmă începuse să colaboreze la „Românul” și să se abată tot mai des prin Ardeal. Între tinerii dela „Petru Maior”, unde ca și la „Rom. Jună”, era membru onorar, el petrecea cu mare plăcere, stând la discuții cu fiecare.

Astă vară, la Blaj, Caragiale a fost unul din punctele de atracție și obiectul de sincere simpatii ale tuturor participanților dela acea serbare. Dar unde nu era el primit cu brațele deschise? În Brașov, la Arad, la Sibiiu etc. sosirea lui Caragiale era un eveniment. Cu scriitorii ardeleni, Coșbuc, O. Goga, Gorun, Iosif, A. C. Popovici, Agârbiceanu, Chendi, Ciura etc. el întreținea legături de cea mai intimă prietenie. Un tânăr ardelen, dl Dr. Horia Petra-Petrescu, a publicat anul acesta, în limba germană cea mai completă biografie și bibliografie a lui Caragiale, împreună cu un documentat studiu asupra operei sale literare.

La Vlaicu el ținea ca la copilul său propriu. La Blaj, a doua zi după sborul lui Vlaicu, el a intrat dimineața, tiptil, numai în vârful degetelor, în odaia în care dormia Vlaicu, l-a sărutat cu mare băgare de seamă pe frunte ca să nu l' deștepte, apoi a ieșit iarăși afară. Prietenilor care l' așteptau, el le vorbi serios, într'un ton mistic: „Vedeți, sunt unii oameni pe a căror frunte se vede un semn, pe care geniul și-a pus pecetea sa. Dar nu fiecare poate să observe semnul acesta, eu însă da: l-am observat la Vlaicu, l-am observat la Goga și la vr'o câțiva alții...”

Când și-a serbat anul acesta aniversarea a 60-a a nașterii sale, Ardelenii l-au felicitat din toate părțile, iar acum când le era mai drag și l-a fulgerat năprasnică moarte, iarăși Ardealul, cea mai bogată țară în lacrimi, l-a plâns și l-a jelit mai mult, pe el, care în viața lui numai a râs și a glumit neîntrerupt pe socoteala oamenilor, ba chiar și pe socoteala morții neîndurătoare, care l-a răpit din mijlocul nostru, „prea târziu pentru dânsul, prea de vreme pentru noi”.

Din Corespondența lui Caragiale cu ziarul „Românul”

Publicăm aici câteva din scrisorile lui Caragiale, ca să vadă și cetitorii noștri cât de scrupulos și de precaut era măiestrul când scria un articol sau o novelă. Multora li-se va părea o pedanterie poate, dar tocmai din pricina acestei pedanterii stilul lui Caragiale e așa de clar, de concis și de sobru, încât fraza lui are o structură ca de granit.

Vineri (18/31/III, 911.) 12^{1/2} ziua.

Draguțule, am dormit, slavă Domnului, destul de frumos, dela 5 dimineața până alineaori la amiază și am visat că mergeam cu șnelzugul către Arad, ca să ți fac o rugăminte. Și mă bucuram că iar o să mă aflu între atâția buni prieteni. Atâta numai mă îngrija: mă gândeam că am să dau iar de draguțul meu amic Dr. Iancu. Eu, drept să spun, țin mult la băiatul ăsta, căci e inteligent și vesel, înzestrat cu bune purtări și frumoase sentimente, și apoi simț că și el are oarecare simpatie pentru mine. Dar... are un grozav eusur: mereu îmi dă zor să mă nserin și eu numaidecât în Loja

3 a Bunilor-Templieri. Ei! cât îl iubesc, sacrificiul convingerilor mele științifice, mărturisese că nu i-l pot face așa degrabă. Spune-i, te rog, mai dinainte ca să știe la ce se poate aștepta dela mine... Să nu mă pomenesc, mâne-poimâne, că mă acuză de a-i fi zdrobit cele mai frumoase iluzii de misionar. Deocamdată, îl rog să se mulțumească cu cele mai cordiale frățești salutări din parte-mi. — Să revenim însă la rugăminte pentru care pornisem în vis către d-ta. E vorba de un **erratum** sau, mai bine **corrigendum** în copia articolului „Termitele”, pe care trebuie să l' fi și primit. Și anume iată...

Cam pe sfârșitul primei treimi din acest articol, te rog negreșit, nu uita, fă următoarea schimbare:

La aliniatul care începe cu „Vai de orașul...”

în loc de:

Vai de orașul în care au pătruns și s'au prăsit Termitele!

să se pună:

Vai de orașul în care au apucat să se ncuibe termitele!

Sperând că **Termitele** mele, ca mică satiră ușurică, n'or să ți displace, te sâtu: frățește dorindu ți multă sănătate și veselie pentru d-ta și pentru grațioasa d-tale doamnă.

Devotatul d-tale:

Caragiale.

P. S. Nu te supăra și dă-i domnului dirigent al Bibliotecii noastre alăturata comandă. — D-tale Car...

*

așa de târziu ți răspund: am lipsit de-acasă. Până în așa de târziu ți răspund: am lipsit de-acasă. Până în septembrie românesc, să mă ierți că nu pot da nimica pentru ziar; sunt până peste cap ocupat cu o piesă de teatru, care nu mai suferă amânare. Îndată ce o termin, merg în țară și, în trecere ori la întoarcere, mă opresc negreșit la Arad pentru câteva zile. — Până atunci primește, te rog, pentru d-ta, pentru grațioasa d-tale Doamnă, precum și pentru toți prietenii noștri, cele mai distinse salutări din partea devotatului D-v. serv și prieten

Caragiale.

8/21/VII 911.

*

Frăte Vasile, iată aci alăturat articolul cu pricina. 7 file, care n'a muncit mai tare decât o comedie în trei acte. Fă cu el ce te taie capul, întrebunțază-l cum erezi mai bine în interesul cauzei: Iată-mă, mai bine decât așa nu am fost în stare să ți fac ceva; totuși, cred că nu e tocmai de desprețuit. Ia seama, rogu-te, să iasă corect. Introdu-l așa și comentează-l oricum ți place, numai ia aminte să nu mă obligi a mai reveni asupra chestiunii. Fii cu băgare de seamă, nu te mânia. Nu mai pomeni de poezia noastră; lasă-i în pace; cred că destul de-am dat eu. Aștept o vorbă de aprobare dela voi. Vă trimit multe salutări frățești. Spune-i lui Dr. Cornel Iancu să nu mă uite.

Mă grăbesc să apuc posta. Fiiți sănătoși toți. Dumnezeu cu voi.

Al vostru devotat prieten

Caragiale.

8/V, 25/IV 1911.

*

Frăte Goldiș, mă iartă, rogu-te, dacă ți-am scris aseară prea nepoliticos într'un moment de necaz. Am fost în adevăr, furios de atâtea greșeli și mai ales de aceea de neiertat: **politica** scoțiană în loc de **politică** scoțiană — de care cu drept cuvânt ne poate lua la rețec adversarii. Ce Dumnezeu! un ziar așa de serios și cu atâtea răspundere, și politică și culturală, să nu se învrednicească a apărea într'o formă convenabilă! Să apară fușer, ca toate fițițele de provincie din fericitul regat al României! Asta este un testimoniu de lipsă de cultură națională. Văzut-ai ziar european în așa hal de infățisare rurală? — Rogu-te, în interesul demnității naționale, ia măsuri, și, încă odată, ieartă-mă dacă, la necaz, te-am supărat. Frățească salutare

Caragiale.

*

Dragă Goldiș, te rog nu neglija, în caz că publici articolul meu, să faci următoarea îndreptare neapărat necesară, și adică: la foaia a doua sus, unde e vorba despre poezie, în loc de: **nu când vrea numai să fie,**

schimbă așa: **nu când numai vrea să fie;** adică ordinea cuvintelor **vrea și numai** trebuie intervertită: **do vrea numai,** să treacă: **numai vrea.** Căci la care verb se leagă? Astfel aci trebuie să precedă, pentru claritate, verbul său anume. E bine înțeles că, aici, **numai** e un singur cuvânt: ia seama să nu ne joace festa zetarul și corectorul, și corectorul, să ne pomenim cu **nu mai** în loc de **numai.** Salve.

Tibi Caragiale.

Telegramă din Charlottenburg în 24 Iunie. a. c.

Miercuri vor sosi la Berlin prietenii lui Caragiale Delavrancea, Vlahtuță și Gherea Dobrogeanu ca să iee toate măsurile pentru transportarea scumpului mort în România unde i-se vor face funerarii naționale. (Coresp.)

Telegrama „Rom. Jună” din Viena.

„Societatea România Jună, al cărei membru onorar a fost Caragiale, împărtășește marea durere a neamului românesc lovit așa de crud prin fulgerătoarea moarte a aceluia”.

Ministru austro-ungar contra monarhului. Conte Sternberg publică în ziarul „Union” din Praga un articol contra ministrului austro-ungar la Dresda, contele Forgach, care ca membru al camerei magnaților din Budapesta, a votat fățis contra legii militare.

Este primul caz, când un diplomat activ manifestează contra suveranului său, dând spectacol lumii întregi.

Forgach este acela care ca ministru la Belgrad a adunat dosarul de falșuri inscenând apoi procesul dela Agram.

Debaterea legii militare în Austria. Reichsratul din Viena continuă debaterile legii militare. Vorbesc însă numai socialdemocrații, cari până acum au propus și dezvoltat aproape o sută de amendamente; acestea însă au fost toate respinse.

Socialdemocratul Daszynski propune un amendament în sensul ca armata să nu poată fi întrebunțată pentru slujbele polițienești, în cazuri de greve, alegeri, etc.

Oratorul motivează amendamentul său citând numeroase cazuri și insistă asupra alegerilor făcute în Ungaria sub guvernul Khuen Hédervary când soldații au fost trimiși să împuște pe alegătorii români ajutând astfel oligarhia maghiară să ingenunchieze un neam desmoștenit.

Tot astfel acum în Croația unde soldații sancționează cu arma ticăloșiile tiranului Cuvaj.

Amendamentul a fost aplaudat dar în cele din urmă a fost respins.

Camera a respins propunerea deputatului socialist Leuthner de a se trece la ordinea zilei asupra proiectelor militare și a decis cu 268 de voturi contra 97 de a trece la discuțiunea pe articole a acestor proiecte.

La ședința de Vineri a Reichsrathului a asistat șeful socialistilor germani, Bebel. Vizita lui Bebel în parlament a făcut mare senzație.

Toți deputații s'au grămădit în jurul lui, dorind să-i facă cunoștința.

Președintele Sylvester aflând de prezența lui, a mers la el și salutându-l foarte ceremonios, l-a invitat să l' onoreze cu vizita sa în cabinetul prezidențial.

Doi deputați au fost însărcinați să facă onorurile „casei”.

Fabrica de granit, syenit
industrie de marmoră și
ciselare de peatră a lui

Iosif Nagy
Brașov, str. Fântânei Nr. 50.

primește și execută ori-și-ce fel de lucrări la clădiri, monumente mausoleuri în orice fel de stil. Liferează lucrări de marmoră pentru mobilatură. În urma modernului aranjament de fabricație, prețuri ieftine. Din depozitul meu bogat de monumente, în care efeptuiesc vinderi în mare și în mic liferez colegilor de branșă și obiecte singuratie, în prețul de fabrică.

După ședință s'a servit în onoarea lui Bebel o gustare în bufetul Camerei.

*

Bursa față de evenimentele politice. Faptul când valorile ungurești scad la bursă ori când străinătatea refuză să cumpere hârtiile ungurești, dovedește, că în Ungaria au avut evenimente, cari au sguduit încrederea străinătății față de capabilitatea de credit a țării. Evenimentele mai recente din Ungaria au pricinuit daune enorme, atât morale cât și materiale, iar azi-mâne vom ajunge și noi soarta Rusiei, care abia numai pe lângă interese enorme poate obține împrumuturi.

Revista „Magyar Pénzügy”, organul cercurilor financiare și al intereselor comerciale scrie în chestia aceasta următoarele:

Pacea politică care este o condiție primordială a avântului economic *numai printr'o reformă electorală democratică se poate crea.* În semnul acesta s'a purtat lupta, deci înainte de toate *aceasta trebuie realizată.* Lărgirea dreptului electoral este un interes iminent și al clasei comerciale și industriale. Exemplele din străinătate dovedesc, că intrarea straturilor largi ale poporului în șanțurile constituției totdeauna a rezultat consolidarea economică. Atât interesele politice cât și economice ale țării reclamă grabnică înfăptuire a unei astfel de reforme electorale, care să poată deștepta liniștea publică în întreaga țară...”

Afacerea celor 16 teologi dela Oradea-Mare.

In numărul 125 al ziarului nostru sub titlul „Pe sub furcile caudine” pe baza informațiilor unor ziare ungurești aduceam știrea, că cei 16 teologi, cari în cursul acestui an părăsiseră seminarul șovinist romano-catolic din Orade pentru jignirea limbei lor românești, acum — la intervenirea părintelui Episcop Demetriu Radu — s'ar fi întors iar în acel seminar și în schimbul umilirei lor ar fi primit concesiunea a face acolo examenul final din acest an școlar.

Exprimasem, firește, adâncă noastră mâhnire față de cele cuprinse în informațiile ziarelor maghiare, dacă acele informații se vor fi adevărit. Spre sincera noastră bucurie și mângâiere aflăm acum ulterior, că informațiile ziarelor ungurești în această afacere n'au fost în conformitate cu adevărul. Ceeace s'a întâmplat este numai atât, că superioritatea școlară a seminarului romano-catolic din Oradea-mare, la intervenirea părintelui episcop Dr. Demetriu Radu, fără nici o umilire, a admis la examen pe aceia din cei 16, cari solidarizându-se cu Bonea și tovarășii săi, eliminați, au părăsit seminarul de bună voie. Cei eliminați n'au primit această concesiune. Tot astfel părintele Episcop Dr. Demetriu Radu nici pentru viitor n'a încheiat vr'un astfel de acord cu conducerea seminarului de sub întrebare, care ar putea să jignească conștiința de români a tinerilor noștri, cari vor cerceta pe viitor seminarul romano-catolic din Oradea-mare.

Cu vie bucurie luăm act de aceste informații, ce ni-se dau din izvorul cel mai competent și constatăm că ne-am convins înșine despre adevărul lor. Suntem în urmare veseli, că putem ridica din sufletul nostru acuza ce i-o făcusem părintelui Episcop Dr. Demetriu Radu, pe care am dori să'l vedem ferit chiar și de umbra unor demersuri, cari ating demnitatea noastră națională. Rămânem însă cu toate acestea consecvenți în convingerea noastră, că episcopatul bisericii gr.-catolice române trebuie nesmițit să caute

și să afle modalitatea, ca tinerii români, cari se pregătesc pentru a servi ca preoți la altarele acelei biserici, să fie crescuți în institute proprii românești, departe de aerul infectat de șovinismul de rassă al seminarelor romano-catolice din nefericita noastră patrie.

Scrisoare din Londra

Reforma votului. — Proiectul de reformă și sufragetele. — Comitetul Balcanic. — Scrisori din Peninsula Balcanică. — Poeziile Carmen Sylvei.

22 Iunie 1912.

Lunea trecută s'a depus în parlament proiectul de reformă a votului — unul dintre cele mai însemnate proiecte. Fiindcă chestia sufragului e la ordinea zilei atât în Austro-Ungaria cât și în România, voi căuta să lămuresc în ce constă acest nou proiect. Legea după care se votează acum în Anglia e foarte complicată; îți trebuie ceva pregătire și o bătaie de cap deosebită ca să-i poți înțelege mecanismul și toate șurubăriile. Noul proiect vrea să înlăture acest neajuns, și anomaliile cari decurg dintr'insul; să introducă un sistem de votare mai simplu și în acelaș timp mai democratic, punând principiul: *un om, un vot.* După noua lege, dacă împlinești 21 de ani, ai dreptul de vot, cu o condiție firește: să fii în toate mințile, nebunii sunt excluși. Acuma, neîndoiș, gradele nebuniei sunt nesfârșite, și-i foarte greu a se trage hotarul de unde începe nebunia. Zice un proverb grecesc: „Toți oamenii sunt nebuni, care mai puțin, care mai mult”. Ei bine, dela vot sunt excluși cei din categoria din urmă, cei prea-prea nebuni. Prin urmare, minte și vârstă matură — iată ce-ți trebuie; că pozezi atâtea moșii și atâtea venit pe an, că ești fiul contelui de Drumbadum ori lordului Taratam și ce alte titluri o mai fi, asta te privește și n'are a face cu votul. În registru se trece doar ocupația și reședința cctățeanului. Votul plural e distrus, și cu el se duc pe copcă — zguduite în selemnitatea lor medievală, și cele nouă scaune de deputați ale universităților.

În chestii de amănunt, ca risipa de bani la alegeri, corupția, multele scamatorii și pehlivanlicuri, șforile pe cari le trag cu atâtea dibăcie consoartele candidaților și alegătorilor, și celelalte — proiectul nu intră. Un supliment are să se ocupe și de ele. Decât aci totul atârnă de educație și demnitate, cari se deosebesc dela om la om și dela țară la țară.

Înainte de a se fi alcătuit proiectul de mai sus, când era numai un plan al guvernului, o comisie de sufragete se prezentase ministrului Asquit, cerându-i ca și femeile să fie introduse în acest proiect. Asquit a răspuns atunci: „Acordarea dreptului de vot la femei ar fi o greșală politică dezastruoasă pentru Anglia”; adăugând însă, că propunerea comisiei are să fie supusă parlamentului. Se pare că primul-ministru nu cumpănise deajuns progresul ce l'a făcut dela un timp idea sufragetelor, că a prins rădăcini tari și în sinul camerei comunelor. Acuma, ca să vedeți ce înseamnă votul femeilor în Anglia, să recurgem la câteva cifre:

Numărul voturilor e acum de 7,984.600, prin proiectul nou se adaugă încă 2,500.000: în total 10,484.600. Numărul femeilor în vâsta de peste 21 ani se urcă la 13,350.000, din care ar fi să voteze nu mai puțin decât 10,500.000 femei.

Având aceasta în vedere, aveți să înțelegeți și cuvintele unui ziar ca *Morning Post* într'un articol de fond: „Încercarea unei revoluții așa

de grave și incalculabile în urmările ei, ar fi o crimă constituțională”.

În Londra e o societate ce-și zice *Comitetul Balcanic*. Scopul ei este de a pune capăt turburărilor din Macedonia. Dar inchipuiți-vă, că s'ar limpezi lucrurile în Macedonia și s'ar pune bună-ordine, ei! tocmai societății în chestie are să-i pară mai mult rău; fiindcă atunci n'ar avea cuvânt să existe, și dorința ei nu-i decât aceasta: să existe. Aseară și-a ținut adunarea generală. Discursuri multe de sigur — o adunare fără discursuri e cu puțință? Au urmat încă și propuneri pentru organizația, pentru semi-autonomia și autonomia Macedoniei. Ce vreți? Această chestie macedoneană — am spus și altă dată, e un fel de *cuptorul lui Nastradin Hoge*: fiecare ar vrea să se întoarcă cum îi place lui.

În „Daily News and Leader” d. A. Murray publică dela un timp scrisori din Peninsula Balcanică. Cea din urmă datată: Sofia, 15 Iunie, ne dă și un interview cu ministrul de externe al Bulgariei. Acesta spune între altele:

„Complicații pot să se ivească negreșit, dacă Turcia nu alină suferințele din Albania și Macedonia... Tot ce macedonenii vreau e siguranța vieții și avutului, și drepturi constituționale de-o potrivă pentru fiecare. Și pentru că n'au această siguranță și aceste drepturi, ei emigrează în Bulgaria, unde devin focarul de nemulțumire în ținuturile dela marginea Macedoniei. Starea asta periculoasă de lucruri poate aduce complicații, și este în interesul Turciei să ia măsuri imediate”.

În scrisoarea trecută am amintit de apariția unui volum în englezește a poeziilor reginei Carmen Sylva. Dau mai jos câteva aprecieri din ziarele engleze. *Daily Chronicle*: „E în tot o limpede, dulce melodie, o notă de simplă frumusețe”.

Sheffield Daily Telegraph: „Negreșit, poeziile Carmen Sylvei nu se pretează ușor la traducere. Sunt așa de simple și limpezi în formă, așa de alese în muzică, încât farmecul lor poate să se piardă prin traducere”.

Daily News and Leader: „Asta nu-i mare poezie, dar e simțită, și are ceva din nota pietreșelului, care își află drum la inimă”.

Evening News: „La St. Petersburg, însă, născându-se de frigurile tifoide, Prințesa de atunci primi știrea morții tatălui. Atunci poate, întrezări greul adevăr exprimat mai târziu:

„Nu-i decât o fericire —
Datoria.
O mângâiere doar —
Munca.
Și-o singură plăcere —
Frumosul”?

Pare să fie așa, deoarece când i-s'a oferit căsătoria, a primit-o cu ideea de a folosi altora, cu viziunea unui mare ideal. În cuvintele-i proprii cătră mama ei, când vorbește de Prințul Carol al României:

„Stăpânește o nație nouă lumii, dar veche în sânge și istorie, și el trebuie s'o înțeleagă și s'o facă fericită. Strălucită menire, în adevăr!”

D. Larungu.

— „Românul” se găsește de vânzare la chioșcul de ziare dela gara căilor ferate a statului (Staatsbahnhof) din Viena.

FILIALA DIN ARAD,

Bulevardul ANDRÁSSY n-rul 20.

(Palatul Fischer Eliz)

a BAZARULUI DE DANTELE din Bupapesta

va aranja

Vânzare ocazională

pentru vară.

Mătăsuri cor. 1:16; materii de dantele dela 48 fileri în sus; dantele dela 2 fileri în sus; Maideire dela 94 fileri în sus; ciorapi de muolin de mătăsă dela 85 fileri în sus; resturi de dantele cu preț scăzut de 50%.

Dela Academia Română

Vineri Academia Română a ținut ședință sub presidenția d-lui Iacob Negruzzi.

D. Profesor *Nicolae Iorga* a făcut o comunicare asupra „Actului lui Ion Sandu Sturdza, din 1823 cu privire la situația străinilor din Moldova”.

D. Iorga arată că acest act, găsit la Paris, de Gheorghe Sion din Bacău, cuprind date foarte amănunțite cu privire la străinii din Moldova.

Arată care era situația „sudiților” în Moldova, vorbește de primele consulate străine înființate în Moldova între anii 1760—1790 și anume: de agenția austriacă, consulatul rus, consulatul francez și consulatul prusian.

Spune că străinii au căutat totdeauna să devină supuși ai consulatelor pe vremurile acelea și să se sustragă astfel de la legile și regulamentele țării. Ion Sandu Sturdza a căutat să ia măsuri contra acestei situații a „sudiților”, a străinilor, însă Mihalache Sturdza, care i-a urmat, s'a opus acestei măsuri pe care a înlăturat-o.

Cronică externă.

Taft și Roosevelt. Conventul național republican încă nu a decis asupra persoanei candidatului oficios al partidului la alegerile din Noiembrie. Cu ziua de Sâmbătă însă șansele de reușită ale lui Taft s'au îmbunătățit, deoarece comisiunea aleasă pentru verificarea mandatelor a verificat mandatele delegaților din 6 state. Delegații aceștia fără excepțiune sunt pentru Taft astfel încât partidul lui s'a întărit simțitor.

Intre astfel de împrejurări, Roosevelt, care pe lângă toate decepțiunile de până acum și-a păstrat speranța învingerei, se gândește că printr'o lovitură aplicată la timp oportun să desfacă în mici fracțiuni întreg partidul republican.

Roosevelt sperează să formeze un nou partid din partidul republican care e pentru candidarea lui și din partidul democrat care până acum nu a avut decât un rol de tot neînsemnat în politica internă a Statelor-Unite.

O rezoluție a comitetului balcanic. Din Londra se anunță: Comitetul balcanic, în adunarea sa anuală a votat o rezoluție, cerînd Puterilor să întreprindă o acțiune comună obligând pe Turcia să realizeze reformele în Macedonia.

Ziaristul Pears a comunicat adunării cum că ministrul de externe, sir Eduard Grey a făcut și acest demers amenințând cu intervenția Puterilor dacă situația în Macedonia și Albania nu se îmbunătățește.

Ziarul „Daily Express” zice că experiența june-turcă a făcut fiasco. Acum puterile sunt datoare să acorde autonomia Macedoniei și Albaniei, iar insulele ocupate de italieni să fie alipite Greciei, ori cel puțin puse sub controlul Puterilor.

Un glas turcesc în favoarea păcii italo-turce. Fostul deputat opozant Luftifkri susține pentru a doua oară, prin ziarul său, că Turcia nu ar putea urma războiul fără să treacă prin primejdii, prin cele mai mari încurcături financiare și alte complicațiuni, mai ales în urma prelungerii ocupațiunii insulelor. El recomandă guver-

nului și comitetului a nu expune țara la cele mai mari riscuri prin teama de răspundere pentru pace desavantajoaasă și să profite de situațiunea actuală a Turciei în Tripolitania, căutând pe cât este cu putință a câștiga diplomația europeană pentru încheierea urgentă a păcii, salvând pe cât este cu putință amorul propriu național, și drepturile otomanilor. Cel mai bun mijloc pentru aceasta ar fi formarea unui cabinet de coaliție.

Modificarea constituției otomane. În prezența întregului cabinet s'a început sâmbătă în camera otomană desbaterea asupra modificării articolelor de lege 7, 35 și 43 ai constituției, prin ce i-se recunoaște sultanului dreptul de a disolva sau ajurna camera fără aprobarea senatului. Un deputat armean și un aderent al Triplei-alianțe, s'au declarat contra modificării, care după ei nu are nici un rost.

S'a urcat pe tribună apoi între aplauzele deputaților marele vizir și într'o vorbire lungă a motivat necesitatea modificărilor propuse. Suveranitatea țării e fals pricepută — a spus el — pentru că și membrii guvernului fac parte din națiunea, a căreia drepturi ei le apără înainte de toate. Un drept mărginit de disolvare, după cum prevede de prezent articolul 35 al constituției, nu există în nici o țară. Marele vizir arată mai departe neajunsurile acestui articol, cari s'au ivit mai cu seamă în sesiunea ultimă a camerei disolvate, când hotărârea guvernului de a disolva camera, a contribuit la indignarea opiniei publice, afirmându-se că guvernul voiește să reintroducă absolutismul. În sfârșit marele vizir a declarat, că guvernul primetse modificările propuse din partea comisiei și speră, că, aceste modificări le va primi și camera.

Camera a primit cu 210 voturi contra 15 modificarea articolului 7 din constituție cu privire la drepturile suverane ale sultanului.

Desbaterea asupra modificărilor continuă încă.

INFORMAȚIUNI

Arad, 24 Ianie n. 1912.

Triumful geniului românesc.

Din Viena ni-se telefonează, că ieri duminecă au avut loc în Viena mari sboruri pe câmpul dela Aspern. A azistat curtea imperială și dignitari înalți, întreagă colonia și studențimea română, precum și un public foarte numeros. Succesul primei zile a fost al rasei latine: românii, italienii și francezii sunt reprezentați cu 11 hangare, într'un loc deosebit al câmpului. Au luat parte la sboruri vre-o 46 aviatori. Austria a fost reprezentată cu 11 aviatori, Germania 7, Franța 10, Italia 2, România 1 (Aurel Vlaicu), Belgia și Rusia cu 1. Germanii aveau aparate de sisteme aproape toate franceze câtă vreme rassa latină avea aparate originale. Vlaicu era considerat între cei mai serioși concurenți.

S'au întâmplat și patru accidente, și anume: cu 2 aeroplane austriace, unul francez și cu unul belgian. Cel mai grav a fost accidentul cu un aeroplan francez, care a căzut dela o înălțime considerabilă. Ambele brațe ale aviatorului francez au trebuit amputate, însă cu puțină nădejde de a rămâne în viață. Șoimul nostru, A. Vlaicu, a făcut două ascen-

ziuni, stărnind prin sborul său sigur și neexcepționabil un uragan de aplauze. Succesul cel mai remarcabil a lui Vlaicu este acel moment, când Vlaicu a smuls victoria, între ceilalți aviatori renumiți, câștigând premiul prim al zilei în aruncarea la țintă a unor proiectile în timp de 20 minute, într'un cerc cu un diametru de 40 m., dela o înălțime de cel puțin 200 m.

Vlaicu cu aparatul său se oprește la o înălțime de vre-o 300 metri deasupra punctului de țintă. Aruncă proiectilul, care e petrecut în drumul său de privirile întregii asistențe, dar mai ales a românilor. Proiectilul aruncat de Vlaicu cade în cea mai nemijlocită apropiere de țintă, mai aproape decât proiectilul tuturor celorlalți cari și-au încercat norocul.

Geniul românesc a triumfat în fața a 200 mii străini.

Două serbări culturale în Arad. Fără trâmbitări, fără toba cea mare, în liniștea claselor de învățământ s'au petrecut duminecă în Arad două serbări culturale pe cât de modeste, pe atât de înălțătoare însă pentru cine le-a înțeles: încheierea unui centenar de stăruitoare muncă culturală în seminarul și preparandia diecesei aradane, și serbarea cu ocazia sfârșitului anului școlar la „Școala civilă de fete” a aceleiaș diecese.

La seminar, în fața P. S. Sa episcopului I. Papp, a P. C. Sa părintele protosincol și rector al seminarului aradan, Romul Ciorogariu a rostit cu multă vervă un înălțător discurs, în care a amintit despre existența de 100 ani a institutului preparandial, despre razele binefăcătoare ale culturii rom. ce s'au răspândit din acest institut în tot cuprinsul Aradului și al Bănatului, ba chiar și a Ardealului, zicând că toată viața culturală și românească din Arad își are izvorul în acest institut, pentru care mulți eroi și martiri au lucrat jertfindu-se și vărsând lacrimi, începând cu Moise Nicoară și Tichindeal, și sfârșind cu profesorii și conducătorii de azi. Monografia acestui institut, pe care o pregătesc mai mulți domni profesori, va fi icoana vie a frământărilor prin care a trecut acest altar al culturii românești.

Pe urmă a luat cuvântul P. S. Sa d. episcop I. Papp, amintind despre jertfa ce o aduce dieceza pentru elevii crescuți în seminar, despre datorințele ce le au elevii față de institut și față de părinții lor în brațele cărora se întorc acum mai nobili, mai buni și mai învățați. La urmă li dădu binecuvântarea sa, făcând încă odată apel la tinerii ce părăsesc pentru totdeauna școala, ca să rămâie în dieceză și să nu caute posturi bine plătite în alte părți.

La școala civilă de fete, pe lângă declamările bine reușite, fetițele au cântat în cor și la pian cântece românești și străine, uneori cu o dexteritate remarcabilă. Am relevat în deosebi prea frumoasa conferință a d-nei dr. Ciuhandu despre menirea femeii române. La fine comisarul, d. Vasile Golds, a făcut un călduros apel la fetițele ce părăsesc școala, îndemnându-le să fie mame bune și românce vrednice.

Publicul, a vizitat apoi frumoasa expoziție de broderii și cusături românești, rămânând încântat de hărnicia și gustul elevelor.

Dela Reuniunea femeilor române din Arad. Pentru loteria aranjată de Reuniunea femeilor române din Arad și prov. au mai sosit următoarele obiecte:

Dela dna Ana Jivulescu din Radna un prea frumos port-batiste broderie pe mătasă, 1 gentușă foarte frumoasă, țesătură națională.

Rugăm onoratul public românesc să binevoiască a cumpăra cât mai multe lozuri, mai ales

!S'a deschis!

Müller I. és Fia

stabiliment colector de fabrică, văpsitor de pânuri, curățitor chemie și spălătorie de rufe cu aburi.

Arad str. Weitzer János nr. 7. (Noul palat gr. cat.)

Totfelul de haine pentru bărbați, femei și copii se curățesc pe cale chimică, ori se văpsesc. Albiturile devin albe ca zăpada. — Se primesc albituri pentru călcat.

că obiectele cari se sortează — după cum a avut ocazie on. public românesc a se convinge și din darea de seamă despre obiecte dăruite, făcută la acest loc — că obiectele ce se vor sorta sunt de o valoare și frumuseță incontestabilă și astfel pe lângă că sprijinesc un scop atît de nobil, mai pot spera și la un câștig de mare valoare.

In toate afacerile acestei loterii să se adreseze d-soarei Hortensia Bogdan, care conduce afacerile acestei loterii — Arad, Strada Deák Ferencz Nr. 27.

Concertul dlui Simicel la Șiria. Sâmbătă seara cunoscutul artist mandolinist d. Simicel din București, a dat un foarte reușit concert la Șiria. Un public foarte ales și destul de numeros a asistat la acest concert, care s'a transformat într'o adevărată serbare a artei naționale.

D. Simicel, care este recunoscut ca primul nostru artist mandolinist și care se numără printre cei mai buni mandoliniști din întregul continent, ne-a uimit și ne-a fermecat cu arta d-nej sale. Tehnica ce o posedă este desăvârșită, lucrul lesne de înțeles pentru cei cari cunosc studiile sale înalte la Praga și Milano. Dar ceea ce farmecă în cântecul dlui Simicel este căldura artistică, talentul strălucit, pasiunea sinceră și adâncă pe care o pune fără cea mai mică efortare în muzica sa.

„Legenda” de Wieniawski a fost cântată cu duioșie și melancolie. „Doina cu variațiuni” a stârnit entuziastice aplauze, asemenea „Rapsodia română”. In „Perpetuum Mobile” ale compozitorilor Ries și Novacek artistul nostru a atins culmile tehnice în mandolină. D. Simicel a terminat cu „Melodii de pe la frați”, ale căror accente românești au stors tuncete de aplauze.

D. Simicel va concerta zilele acestea la Orăștie și apoi va vizita și alte orașe românești. Il recomandăm cu o deosebită căldură. — M.

Incheierea anului școlar la școlile noastre populare conf. din Arad a avut loc duminică în 23 c. n. după săvârșirea sfintei liturgii și a rugăciunii de mulțumită. Toți elevii și elevele în frunte cu învățătorii lor: d-soara Mărioara Precupaș, Iosif Moldovan, Dimitrie Popovici și Gheorghe Popovici s'au întrunit în școala de lângă biserică, unde s'a ținut un mic festival cu cântece și declamări. Apoi învățătorul diriginte d. I. Moldovan a ținut o frumoasă vorbire tinerimei școlare, indemnându-o la o tot mai energică stăruință și iubire față de școală și învățătură. Învățătorul li-a mulțumit în numele comitetului și al parohiei, d. Sava Raicu în calitate de prezident al comitetului parohial. „Se vede din ochii veseli și blânzi și de pe fețele inteligente a tuturor școlărilor și școlărițelor — a zis d-sa — că d-voastră, domnilor învățători, v'ați

făcut datorința cu scumpătate!” — Sala a fost decorată cu o mulțime de lucruri de mână făcute de micile româncuțe, instruite de către d-soara Mărioara Precupaș. Intr'adevăr d-soara Precupaș merită toată recunoștința pentru zelul și devotamentul cu care a propus totdeauna lucrul de mână, dar mai cu seamă în anul acesta. A urmat apoi împărțirea premiilor (o mulțime de cărți pentru toate patru școalele) cumpărate de d. colonel Silvu de Herbay (50 cor.) și de d. avocat Sever Ispravnic (mai multe cărți). Apoi li-s'au împărțit „raportul anual” (clasificația) și cu aceasta s'a încheiat anul școlar.

Monumentul lui Heinrich Heine. Faptul că planul ridicării unui monument nemuritorului poet liric german prinde din ce în ce mai adânc rădăcini în populația orașului Frankfurt, a neliștit într'atât pe antisemiții locului, încât au decis să reînceapă campania anti-Heinistă, cu care au triumfat acum câțiva ani.

In acest scop au convocat o întrunire a germanilor-naționali, în care deputatul Dr. Werner din Friedberg a ținut o cuvântare intitulată „Monumentul lui Heine un simbol al dominațiunii evrești”. Sala era arhiplină de adversari și partizani de-ai lui Heine, iar în fața ei așteptau zeci de oameni cari nu putuseră să intre în sală. Poliția a trebuit să interviev ca să mențină ordinea.

Werner a vorbit aproape două ore; dar discursul său a fost neconținut întrerupt de protestările și huiduielile jidanilor asistenți, cari uneori au provocat adevărate tumulte. Numeroase persoane, au fost scoase afară din ordinul președintelui. Agitația spiritelor era foarte mare în ambele tabere. Lupta pentru acest monument va fi una din cele mai crâncene, ce s'au dat vreodată pe tărîmul ideilor. Epitetele folosite de Werner la adresa lui Heine au provocat uragane de protestare și numeroase persoane au interpellat pe președinte și au cerut să li-se dea cuvântul pentru a replica.

Publicul din stradă aflând de cele petrecute în sală, a început să demonstreze ostil contra organizatorilor întrunirii și a oratorului. Poliția a trebuit să interviev pentru ca să liniștească spiritele. Întrunirea a durat până după miezul nopții Partizanii poetului vor ține și ei o întrunire zilele acestea.

George Bernard Shaw despre conflictul de clase. George Bernard Shaw, cunoscutul sociolog dramaturg și critic dramatic englez, de origine irlandez cu cunoscutele articole în chestii economice și sociale a devenit primul între teoreticianii de seamă ai socialismului. Apoi, o evoluție la orientat spre teatru, în care vedea o excelentă tribună pentru propagarea unor idei ce-i erau scumpe. Cenzura nu s'a împăcat cu prin-

cipiile cari se răsătau cu toată noblețta în operele sale dramatice și a oprit ca să fie jucate, așa că ele s'au publicat mai întâi în volum. In 1912, sub auspiciile „Societății teatrale”, putu să-și aducă lucrările în fața rampei. De atunci, el e admis, consacrat. „Maiorul Barbara”, „Cealaltă insulă a lui John Bull”, „Discipolul diavolului”, s'au impus chiar marelui public. Bernard Shaw are partizanii, admiratorii și imitatorii lui. In iarna aceasta i-s'a jucat cu mult succes o lucrare dramatică la Paris. Originalitatea și viçoarea ideilor lui face ca unii să-l considere de un spirit excesiv și paradoxal, dar aceasta nu poate opri ca cuvântul lui să aibă răsunet în Engliera și ca influența lui să fasoneze spiritul public.

Un român și soția lui atacată de bandiți în Constantinopol. Cetim în ziarele din țară: Duminica trecută un călător român și soția lui să duseseră cu trăsura să se plimbe împreună cu un funcționar dela banca rusă pe țărmul de sus al Bosforului. Abia făcuseră vre-o câțiva pași și fură acostati de patru turci, dintre cari doi erau îmbrăcați țărănește, iar ceilalți doi erau îmbrăcați orășenește și purtau fesuri. Erau înarmați câteși patru cu revolve, pe cari le îndreptară asupra călătorilor, poruncindu-le să plece și să le lase femeea. Funcționarul dela banca rusă, care cunoaște bine pe turci, le spuse că ce fac ei e foarte grav și că li-se poate întâmpla să fie spânzurați. Ei răspunseră că tot atâta le face, că sunt niște revoltați și că puțin le pasă de ce o să li-se întâmple. Atunci, funcționarul le propuse să nu stăruie ca să răpească femeea, căci dânsul și cu tovarășul său o să le dea toți banii pe cari îi au asupra lor. Bandiții primiră. Funcționarul avea vre-o șase sau șapte lire turcești, iar românul vre-o câteva monede de aur. Dar după ce puseră mâna pe bani, mizerabilii stăruiră iarăși ca să ia soția călătorului român.

In vremea asta, trăsura se apropiase de locul unde se petreceau toate acestea. Folosindu-se de un moment când bandiții discutau cu funcționarul, românul și soția lui săriră în trăsura, care porni în galopul cailor. Aceștia, când văzură că victima lor le scapă, alergară după trăsura și reușiră s'o ajungă pe locul unde e marea fabrică de bere Nectar. La țipetele românului și ale soției sale, eșiră lucrătorii din fabrică, și prin atitudinea lor hotărâtă, siliră pe tâlhari să fugă. Poliția, pusă îndată în curent cu cele petrecute, reuși, după două ore, să puie mâna pe doi din bandiți. Trebuie să sperăm că această arestare va aduce și pe aceea a celorlalți doi și că se va da un exemplu, pentru a pune în siguranță pe călătorii cari vilegiaturează pe țărmurile Bosforului și cari nu vor mai îndrăzni să se aventureze afară din oraș.

FOIȚA ZIARULUI „ROMÂNUL”.

NICOLAE GOGOL

Suflete moarte

(ROMÂN)

Trad. de Senior

(10)

— Urmare —

Aceste două afaceri, deși recente, se sfârșiseră cum trebuie. Funcționarii publici ai orașului N., nu se știe bine pentruce, își inchipuiră aproape toți că *Suflete moarte*, trebuiau să fie oamenii omorîți în bătăi în aceste două împrejurări. Și ca printr'un fapt inadins, când toate notabilitățile erau în aceasta penibilă situațiune, domnul guvernator primi în acelaș timp două telegrame; într'una se zicea: „După diferite indicii și rapoarte oficiale, există în guvernament un falsificator de monedă care fabrică și răspândește hârtii imitate cu îndemănare, care-și schimbă numele, obiceiurile, îmbrăcămintea și localitățile”; urma ordinul de a proceda la cele mai active cercetări după acest falsificator și după complicitii lui dacă avea. Ceealaltă hârtie emana dela cabinetul șefului unui guvernament vecin; era un raport relativ la invaziunea unui răufăcător care dispăruse de mai multe săptămâni, și despre care nu se mai găsește nici o urmă: la sfârșitul acestei comunicări care nu dedea nici un semn al fugarului, se zicea că, dacă se va în-

tâlni un om cât de puțin suspect și fără hârtii, ar fi o datorie de a-l aresta numai decăt. Tâlharii și falsificatorul acesta încurcase cu totul justiția; fură, cu privire la această afacere, contraziceri, complicațiuni, confuziuni în conjecturi. Partida bărbaților, spre a-și mântui demnitatea, tăinui cu totul știrile acestea față de partida femeină și nu fu mai luminat pentru aceasta.

Domnii aceștia nu putură presupune de sigur că ar fi fost nici cea mai mică legătură între răufăcătorii aceștia și persoana lui Cicikof, și cu toate acestea ei amintiră că acest din urmă spunea că ar fi avut mulți, mulți dușmani, din cari mai mulți ar fi atentat chiar la viața lui, că ar fi avut de suferit prea mult în cariera serviciului public, și că existența lui semăna cu o corabie plutind fără încetare bătută de valurile unei mări bogate în naufragii... Deci viața sa era adesea în primejdie, deci el era obiectul unor urmăriri active, deci el trebuia să-și fi atras aceste urmăriri prin oare-cari acte, hm, hm! Nimic probat, nimic; dar ce era el?... De sigur nimănui nu-i trecea prin minte să-l bănuiască de vre-un falsificator de monedă, încă mai puțin de vre-un tâlhar... nu, exteriorul lui, limbajul lui, apucăturile lui blânde, modeste și formaliste, totul respingea aceste atroce calificațiuni.

Și acum se întreba lumea mai mult ca ori când: „Cine să fie acest domn Cicikof?” Aceasta e, trebuie să mărturisim, o întrebare pe care autoritățile ar fi trebuit să și-o pună în ziua chiar când se oprise brișca eroului nostru, în curtea

hanului, așa cum am descris în prima pagină a poemei de față. Acuma când ele aveau legături de societate cu el, era prea târziu de a-și lua seama și de a lucra ca cu un necunoscut; dar ei puteau, trebuiau să ia deslușiri totuși, întrebându-l un mic ocol, și se luase măsuri ca să fie întrebați acei dela cari el cumpărase suflete, mijloc de a ști totodată ce trebuia să gândească asupra acestu fel de transacție și despre *Sufletele moarte*, marele obiect al curiozității unora, al neliniștei altora. Trebuia să se deschidă la vre-unul dintr'înșii și să-i spună cine este.

Cea dintâi persoană la care se căutară informațiuni fu doamna Korobocika, dar de aici ieși prea puțină lumină: el cumpărase suflete pentru cincisprezece ruble; cumpără și fulgi; se negustorește cu multe lucruri, seu, untură de porc, piei... face furnituri pentru coroană. Acesta trebuia să fie un pungaș socotea doamna, căci altă secătură de soiul acesta, care cumpăra fulgi și făcea de asemenea coroanei furnituri de seu și de piele, înșelase toată lumea, și protopeasa fusese pârilită cu o sută de ruble.

Înzadar fură puse altfel chestiunile, nu se putură scoate dela ea decăt repetarea aceluiaș lucruri, iar dnii amployați sfârșiră a recunoaște că aveau a face cu o bătrînă flecăreață.

(Va urma).

Lacul morților. De curând s'a reîntors din călătoria științifică, ce a făcut-o din sânul Guineea până în mijlocul Africii-centrale, guvernorul Nigeriei, Amaury Talbot, care a adus cu sine o mulțime de noi date folclorice din acele regiuni.

De un deosebit interes, sunt datele despre superstițiile Negrilor din ținutul Oban. Frica de vrăjitorii a acelor Negri e atât de mare, încât de multe ori băntuie printre ei un fel de epidemii de groază, cari bagă'n spaimă sate întregi. În acest ținut a descoperit Talbot și așa numitul „lac al morților”, a cărui liniște niciodată nu e conturbată de superstițioșii Negri, cari cred, că întreg tribul din care face parte acel îndrăzneț care s-ar apropia de lac va fi pedepsit cu boale și foamete de cătră spiritele lacului. În urmăgrozăii nebune ce o poartă negrii de acest lac, împrejurimile lui sunt atât de puțin cunoscute, încât Talbot numai cu greu a putut să-l găsească, deoarece nu putea primi date exacte asupra situației lui. Numai după multe căutări, strecurându-se cu mare greutate prin dese tufisuri tropicale, a putut afla acest lac al morților, a cărui priveliște — după cum spune — e înfricoșătoare. Tărmurii lacului sunt încunjuți de tufisuri înalte și dese, a căror umbră întunecă și mai mult luciul apei de culoare neagră. În urma faptului că acel loc e necălcăt de picior omeșesc, tot felul de animale de apă și uscat furnică neconturbate în toate părțile. Crocodili nenumărați băjbăie pe țărni și prin apă, iar printre crengile arborilor șueră o mulțime de șerpi giganti. Milioane de pescuți de tot soiul se iau la întrecere în înot prin apa lacului, iar pe țărni ocăie și sar tot felul de broscuți. În sfârșit, lacul și împrejurimile lui e cuibul tuturor animalelor, de tot felul, așa că — spuse Talbot — superstițioșii Negri au tot dreptul să tremure de groază „spiritelor” acestui lac.

x **Adolf Nadler**, fabrică de oroloage pentru turnuri, *Budapesta VIII. str. Prater 2.* O recomandăm în atenția On. public cetitor. Această firmă, după cum suntem informați livrează cele mai perfecte oroloage pentru turnuri, cu preț redus bisericilor și comunelor. Trimite om de specialitate pentru luarea măsurilor necesare pe cheltuielă proprie. Ia garanție pentru oroloagele livrate. Lămuriri și catalog trimite gratuit celor ce se refer la acest anunț din ziarul nostru.

PAGINI RĂSLEȚE.

Vibrațiile.

Un cuvânt, care a ajuns cuvântul fundamental al științei. Un fapt, care este chintesenta universului. Acest cuvânt, acest fapt e **v i b r a Ț i a**.

Mișcarea este temelul tuturor lucrurilor. Mișcare sunt sunetul, lumina, căldura, magnetismul, electricitatea. Mișcare este viața și conștiința. Mișcare este moartea și inconștiința.

Trăim în mijlocul unei lumi invisibile, care necurmat pulsează în jurul nostru.

Razele aruncate de centrele luminoase abia în parte disparentă ating, impresionează retina ochilor, fie ca lumină directă, fie ca lumină frântă, reflectată, polaristă, difusă. Celelalte raze trec alături de nervii optici: nu-i ating, nu-i impresionează, nu-i fac să tremure. Lucrează în jur de noi, dar nu le percepem. Sunt calde, dar nu le simțim. Sunt vii, dar nu lucesc vederea noastră, deși sunt mai puternice decât cele observate, căci ele atrag lumile cătră sori, ele provoacă efectele chimice, ele ridică vaporii de apă în înălțimi formând nori ușori și nori grei, nori blânzi și nori furioși, nori încărcăți cu grindină, fulgere și trăsnete. Lucrează ascunse de prvirile noastre. Acumulează în liniște forțe de miliarde de cai. Fisicianii Weber și Kohlrasch au calculat, că dacă electricitatea câtă se află acumulată în apă cu un miligram de hidrogen, s-ar afla răspândită într'un nor la 1000 metri dela pământ, ar exercita asupra unei cantități egale de electricitate de pe pământ atracția sau repulsia de 2,268,000 kg.

Științificește e constatat, că organismul nostru trupesc, cu toate ale sale rețele și aparate nervoase, corespunde pe deplin unei harpe. Mișcarea în diferitele sale aspecte — produse de intensitatea și amplitudinea oscilațiilor, pulsațiilor, vibrațiilor, — atinge și cutremură când o coardă, când altă coardă a acestei harpe, făcându-o să răsună, să vibreze și ea, producând — cu alte cuvinte — senzațiile.

Razele calorice și chimice, cari necurmat pulsează în jur de noi, nu le vedem din motiv, că cele calorice vibrează prea încet, cele chimice prea repede, pentru a putea fi surprinse de retina ochiului. Pentru a percepe razele calorice avem alți nervi. Pentru a percepe razele chimice, nu mai avem nervi organici, dar le surprind unii reactivi chimici, cum sunt sărurile de argint. Toată fotografia se întemeiază pe efectul acestor raze.

Acelaș raport de sensibilitate îl constatăm la toate celelalte sensuri ale omului, fiind însă mai puțin impresionabile decât vederea. Pragul superior și cel inferior, limitele senzațiilor, se mișcă între distanțe destul de considerabile pentru om, dar disparente dacă ne gândim la distanțele imensurabile, între cari se petrec vibrațiile infinitului.

Celebrul chimist William Crookes, care cu atâta pricepere se interesează de scopul transcendent al științelor, a marcat o scală întreagă a oscilațiilor, pulsațiilor, vibrațiilor, precum și a senzațiilor ce produc aceste.

El pleacă de la oscilațiile unui pendul, care bate secunde și progresează în serie geometrică, duplicând numărul oscilațiilor. Primul membru al seriei este $2^0 = 1 =$ oscilația de o secundă a unui pendul și cel din urmă.

$$2^{31} = 2.305,843,009,213,693,952$$

vibrații pe secundă, limita superioară a razeilor X.

Dau și eu o serie, dar nu în potențe dela 2, ca W. Crookes, ci în unmeri rotunzi, mai ușor de reținut.

Oscilații, vibrații pe secundă	Senzația	Remarcări
1	Pendul	
2	Mecanice	Parte le putem număra.
32		Parte le putem înregistra pe toate
32	Sunet	Gama tonurilor muzicale dela cel mai jos până la cel mai înalt
40 mii	—	
40 mii	—	Necunoscute
100 milioane	—	
100 milioane	Electricitatea	Vibrațiile electrice, în manifestări multiple
10 miliarde	—	
10 miliarde	Căldura	Idem, calorice
375 bilioane	—	
75 bilioane	Lumina	Colorile spectrului: dela roșul extrem la ultra-violet
1000 „	—	
1000 „	—	Necunoscute
280.000 „	—	
280.000 „	Razele X	Razele descoperite de Röntgen. Pătrund prin corpuri opace
2 trilioane	—	
Dela 2 trilioane în sus	—	Necunoscute

NB. Pulsații până la 40 mii pe secundă, produse de tremurul *corpurilor* și propagate de aer, se numesc *oscilații*. Pulsații dela 40 mii în sus, produse de mișcarea *moleculilor* și propagate de eter, se numesc *vibrații*.

Vibrația, ca și mișcarea în general, nu e decât manifestarea vieții atomice și moleculare, rezultând din schimbarea ritmică de poziție a moleculelor și atomilor în momente consecutive de timp, ba rezultând nu odată (ca la sunet) din diferențierea centrului oscilator: o parte mișcându-se într'un sens, cealaltă în alt sens.

Din punc de vedere omenesc, când vibrațiile sunt ritmice, avem: sănătate, vigoare, conștiință. Când vibrațiile nu sunt ritmice, avem: boală, ruină fiziologică, inconștiință, dismembrare completă, moarte. Când vibrațiile a două centre, a două individualități sunt armonice,

avem: atracție, simpatie, iubire. Când vibrațiile sunt disarmonice, dau naștere: repulsiei, antipatiei, urei.

Simpatia și antipatia; iubirea și ura sunt cei doi poli ai sentimentelor umane. Ele constituiesc pentru om marea lege a atracției și repulsiei, — în fond amândouă provenind din acelaș principiu fundamental:

Vibrația.

Gavr. Todica.

Ultima oră

Sedința Camerel. Azi luni Camera a ținut sedință sub președinția contelui Șt. Tisza. În această sedință, la care au luat parte numai membrucii partidului guvernamental, s'au primit și după a treia cetire toate proiectele primite în sedința de sâmbătă. Baronul Solymosy, ca raportor, a prezentat proiectele de recruți pe anul 1913 cari pretind țării 57.997 recruți. Proiectul a fost primit fără discuție.

Ștefan Tisza ministru comun de finanțe. Un ziar din Lemberg primește știrea din isvor vienez bine informat, că la toamnă M. Sa va numi pe actualul ministru comun de finanțe Leo Bilinski pinistru președinte austriac. Totodată în ministerele comune și austriace se vor face mari schimbări, și anume: actualul ministru austriac de interne, Bleyleben, va fi numit guvernator al Bucovinei iar ministru de justiție va fi Hohenbuser. Tot din acest isvor i-se comunică numitului ziar, că urmașul lui Bilinski, ca ministru comun de finanțe, va fi contele Ștefan Tisza.

Bibliografie

V. N. Madgeraru. Bresle vechi și bresle nouă (conferință, ținută la Ateneul român în ziua de 26 naluarie 1912), București, 1912.

A apărut: **Noua revistă română**, director: C. Rădulescu-Motru. Noutăți: Armata la Academie. — Ideile pedagogice ale dlui N. Filipescu. Actuale: A. D. Xenopol: Desvelirea monumentului lui Cuza-Vodă. Știință: Dr. C. Parhon: Stările sufletesti și secrețiunea glandelor interioare. Cronica artistică: Marc-A. Jeanjaquet: Expoziția artiștilor în viață. Salonul oficial. Literatură: D. Jacobescu: Din Catul (versuri). Emil Isac: M-me Kohen. Const. Stoika: Amurg. (versuri). Salonul oficial: Camil Ressu: Portret; Inmormântare. Fritz Storck: Ingineri; Bust. Cecilia Cuțescu-Storck: Portretul d-nei F. S.; Tigancă. Insemnări: Doctorul Gerota. — Versuri și proză de Gh. din Moldova. — Focul din Constantinopol. Iară neliniște la Sf. Sinod. Revista revistelor: Revista științifică „V. Adamachi”. — Freamătul. — Solia Satelor. Memento.

La *Librăria Tribuna, Arad*, se află de vânzare:

I. C. Apostol. **Cuza Vodă și reforma sa în biserica română.** După documente. Conferință ținută la „Cercul Didactic” din Iași în ziua de 4 decembrie 1911, a 60 fil. plus 5 fil. porto.

Mesagii proclamații, răspunsuri și scrisori oficiale ale lui Cuza Vodă. (Ed. Neamul Românesc) a cor 1.25 plus 10 fil porto.

1865. **Cântecul lui Cuza Vodă**, armonizată pentru patru voci bărbătești și piano, de Gh. S. Vasiliu. Culeg. din gura poporului. Prețul a cor. 1, plus 10 fil. porto, recomandat 30 fil.

Cuvântul patriotic al anului 1812, culegere din Basarabia, armonizată pentru cor mixt și piano, de Gh. S. Vasiliu. **Premiată de on. Minister de culte și instrucție**, prețul a cor. 1 plus 10 fil. porto, recomandat 30 fil.

Redactor responsabil: **Constantin Savu.**

„CRIȘANA” Institut de credit și economii societate pe acții
în Brad.

Concurs.

Pentru ocuparea unui post de funcționar la centrala institutului „Crișana” din Brad se publică concurs cu termen până la 10 Iulie n. a. c. Beneficiile împreună cu acest post sunt:

- salariu Cor. 1200.—;
- banii de cuartir Cor. 300.—;
- 15% adaus de scumpete după salariu;
- 6% cuincenale de câte 10% după salariu fundamental;
- tantieimă statutară (circa Cor. 200).

Dela reflectanți se recere, ca să documenteze, să a absolvat o școală comercială superioară cu examen de maturitate, că posed în afară de limba română, limba maghiară, eventual și cea germană, în scris și vorbit și că au praxă de bancă suficientă pentru licidatură.

Se cere mai departe a fi eliberați de serviciul militar activ.

Cel ales numai după un an de probă va fi denumit definitiv, când va fi înscris și la fondul de penziune al institutului.

Cererile împreună cu atestatele în original sau copie legalizată au a se înainta la subsemnata direcțiune, iar postul este a se ocupa imediat după alegere.

Directiunea.

Ministerul agriculturii și al domeniilor.
Directiunea proprietății și a exploatarei moșțiilor.

Nr. 43765 — 8 Iunie 1912.

PUBLICAȚIUNE.

În ziua de 20 Septembrie a. c. ora 10 dim. se va ține în localul Ministerului, Bulevardul Carol nr. 10, licitațiune orală pentru vânzarea terenului în suprafață de 1837 m². și a imobilului aflat pe el, proprietate a statului, situat în Capitală, Calea Victoriei colț cu Strada Doamnei.

680 m². din suprafața totală a terenului sunt ocupați de imobil, iar restul de 1156 m² este teren liber.

Imobilul are parter, etaj și mansardă.

În parter sunt două intrări și 11 camere, din care 6 sunt prăvălii. În etaj sunt 18 camere, din care două sunt băi, iar în mansardă sunt 8 camere.

Garanța este de lei 76.000, iar concurența începe dela suma de lei 1.435.720.—.

Vând

40 drepturi de opțiune la 40 bucăți acții „Albina” cu prețul de Cor 75.— Adresa la administrația ziarului „Românul”.

Caut

20 drepturi de opțiune la „Albina” Plătesc 45 cor. de acție. Oferte urgente pe adresa:

George Lungu
Kevedobra (Torontál.)

CONCURS.

Pentru ocuparea unui post de funcționar cu drept de penziune la Agentura generală a băncii de asigurare „Transsylvania” în Cluj.

Dela petenți se recere să fie absolvenți ai unei școale comerciale și vor fi preferiți aceia, cari au aplicare și pentru afaceri externe de organizare, acuirare etc.

Emolumentele se vor stabili prin invoieală reciprocă.

Cererile instruate cu actele necesare sunt a se înainta numitei Agenturi generale până în 15 Iulie n. a. c.

Cluj, în 20 Iunie n. 1912.

Agentura generală
a băncii gen. de asigurare mutuală
„TRANSYLVANIA”
a. c. g. l.

Casă

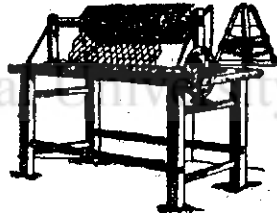
de închiriat pentru un negustor român se află în Cermei în locul cel mai de frunte. Reflectanții să se adreseze subscrișului.

Dimitrie Popovici
preot rom. ort.

Gustați

Berea **SLEPING-car**
din fabrica „Bragadiru”.

Cele mai excelente instrumente pentru săparea de

fântâni arteziene le pregătește și expediază

Várady Lajos,

fabrică de instrumente

Hódmezővásárhely,

VI., Ferencz-utca.

Nu trebuiesc anteprenori; domeniile, comunele, singuraticii: singuri pot face săparea cu instrumentele mele.

Primlucrător mijlocesc.

Recomand și mașini pentru împletitul de sîrmă.

Catalog de prețuri trimit gratis și franco.

Premiat la 6 expoziții.

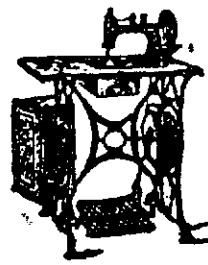
Sztanity György

antreprenor pentru zidiri și pardositor
Arad, piața Kelemen nr. 6.

Primește și pregătește totfelul de lucrări de pardosire, construcția drumurilor, canalizări și orice muncă în bransa aceasta oriunde, cu prețurile cele mai ieftine și pe lângă condițiunile cele mai convenabile. : : :

Prospecte gratis!

Prima calitate.

Mașini de cusut „Singer” calitate bună, pentru femei cu 30 fl., (karikahajós) tot pentru femei 42 fl., centralbobin 47 fl., cu 5 cutii din oricare soi 55 fl., cu luntre scufundătoare (sülyesztő karikahajós)—centralbobin fără sunet, artistic lucrate, un adevărat decor pentru casă cu 66 fl., precum și biciclete cu 52 floreni, pe lângă garanție de 5 ani — liferează:

KRAUSZ HENRIK,

Budapest, IV., Veres Pálné-u. 40.

Revizătorilor le dau rabat. — Catalog la cerere trimit gratis și franco.

KUN ENDRE,

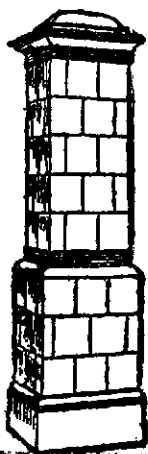
atelier cu mașini electrice pentru ascuțire artistică și homoru.

SZATMÁR,

casa-I. évvay, via-A-via de Tribunal.

Se recoman. pentru pregătirea și ascuțirea oricărui soi de cuțite, ca cuțite pentru căsăpie și bucătărie, pentru masă și bricege, unelte pentru ciobotari și cojocari precum și ascuțirea bricelor pe lângă prețuri convenabile și execuție ireproșabilă.

La trimiterea a 6 brice barbierilor socotesc taxa numai pentru 5.

Pregătesc

cupatoare de teracotă,
căminuri, vase, glastre,
cu prețuri moderate.

Pentru durabilitatea lor garantez. Primesc și repararea cupatoarelor vechi și în provincie. Rugând sprijinul mult onor. public:

Magyar István,

fabricant de căminuri și articole de lut

Temesvár-Gyárvaros, Kém-u. nr. 16.

NUMAI ÎN SALONUL DE MODE

GEORGE RUMMEL

SIBIU, HONTERUSGASSE Nr. 5.

se execută costumele cele mai bune și strict englezești, precum și alte haine. Pune la dispoziția stim. dame cele mai nouă și clasice jurnale. Ori-ce comandă se execută în 8—10 zile. — La damele din provincie iau probe în 6 ore de două ori. Haine de doliu le execut în 12 ore. — Convingerea e siguranța cea mai bună! — Rugând sprijin

Cu stimă:

GEORGE RUMMEL

„IANER” cremă neunsuroasă.

Cel mai nou product higienic pentru enățăirea și înfrumusețarea pielii.

Înlătură petele galbene, bucele pricinuite de înfierbințeli, egrăbunțe și alte necurățenii de piele. Crema aceasta ziua se poate folosi mult mai cu succes.

1 teglă 1 oor.

„IANER” pudră. E non plus ultra pudrei. Bună la baluri, saloane și de zilnic Iolos, care acopere încreșiturile și e cu totul nesticăcioasă în culorile: roza, albă și cremă. 1 outie 1 coroană.

„IANER” săpun. 1 bucată 60 fleri.

„IANER” pastă pentru dinți. 1 doză 1 oor.

„IANER” apă pentru gură. Bună pentru dincii scorbuturoși gingeii bureșei, contra mirosului greu de gură. 1 stiolă oor. 1.60, jum, stiolă 80 fl.

„IANER” esență pentru păr. Excelentă pentru înlăturarea mătreței și contra căderii părului. 1 stiolă, 1 oor. 30 fl.

„IANER” pomadă pentru creșterea părului. — 1 teglă 2 coroane.

„IANER” vâpseală pentru păr pentru a colora în negru, brunet, ori în blond părul sur și cărunt. Nereușita colorii e eschisă. La comande să se noteze că părul încărunțit în ce culoare să se vâpsească (negru, brunet). Un carton 4 coroane.

„IANER” apă, care face părul blond,

Pentru a vâpsi în timp scurt, în băl. auriu, părul blond roșu, chiar și brunet ori negru. 1 stiolă 4 coroană.

Discretă și zilnică expediție cu poșta. — Telefon 476

Pentru înconjurarea contrafacierilor numai „Preparatele lui Rudolf Ianer” ieșite din farmacia sa ca valoare și se pot căpăta la

Farmacia „Maria ajutătoare” a lui Rudolf Ianer, Temesvár, Gyárvaros Fő-ut 72.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI.

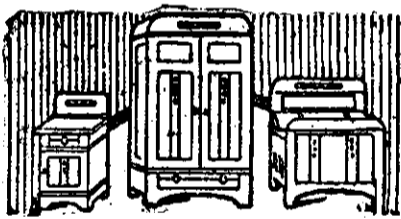
SITUAȚIUNE SUMARA.

1911.		1912.	
4 Iunie		26 Maiu	2 Iunie
ACTIV			
174 311 108	{ 123 468 108 Rezerva metalică aur . . . 155 633 665	217 922 082	217 591 665
1 508 420	{ 50 843 000 „ trate aur . . . 61 958 000	891 673	921 479
115 876 975	Argint și diverse monete	201 679 786	196 836 711
21 344 404	Portofoliu român și străin	15 965 622	17 009 011
11 999 789	{ *) Inpr. pe ef. publice 7 119 000	11 995 720	11 995 720
17 856 442	{ „ în cont curent 9 890 011	17 506 377	17 506 377
4 284 121	Efectele Capitalului social	4 191 821	4 191 821
6 023 582	Efectele fondului de rezervă	6 123 584	6 124 644
737 503	„ fond. amort. imob. mob. și mașin. de imprim	803 780	804 744
887 897	Imobile	960 571	976 678
111 639 060	Mobilier și mașini de imprimerie	110 518 355	108 534 855
16 875 088	Cheltuieli de administrațiune	30 038 495	28 724 887
40 174 484	Depozite libere	45 196 516	47 679 853
523 518 373	Conturi de valori	663 794 382	658 958 445
	Conturi curente		
PASIV			
12 000 000	Capital	12 000 000	12 000 000
30 359 907	Fond de rezervă	32 381 958	32 381 958
4 461 614	Fondul amort. imobili. mobil. și mașin. de imprim.	4 766 612	4 766 612
337 157 570	Bilete de bancă în circulațiune	460 330 280	458 168 940
1 865 281	Dobânzi și beneficii diverse	2 476 515	2 605 859
111 639 060	Depozite de retras	110 518 355	108 594 855
26 034 941	Conturi diverse, sold	41 320 662	40 440 221
523 518 373		663 794 382	658 958 445

Scontul 5%.
*) Dobânda 5%.

FABRICA DE MOBILE

care formează proprietatea mea în temnița din Aiud, fabrică de mobile nou aranjată și magazin, precum și întreprindere de pompe funebre

LAHNI KÁROLY, Alba-Iulia
(Gyulafehervár) vis-à-vis de Tribunal.

Magazin de aranjamente, dela cele mai simple până la cele mai frumoase, pentru prânzitoare, dormitoare saloane și camere, covoare, perdele și învăltoare de masă, matrațe de foi cu cadru de lemn și fier. — Serviciu prompt și conștiințios cu prețurile cele mai convenabile. Pentru durabilitatea mobilelor executate în fabrica mea ofer garanță.

Recomandate de către cei mai renumiți medici

Bandaje

picioare artificiale, corsete, legătoare pentru pânțec, irigatoare, stropitoare, suspensorii, îndreptătoare, ciorapi de gumă, vată (bumbac), legătoare și articlii pentru bolnavi precum și cele mai excelente preservative franceze pentru femei și bărbați, se vând cu prețuri ieftine la

LEINER GYULA, bandagist
Brașov, str. Mihael Weis nr. 13.

Kirsteuer Aladár

sculptor

în SIBIU (Nagyszeben), str. Faurilor n. 17.

Primește executarea a totfelul de
obiecte de sculptură

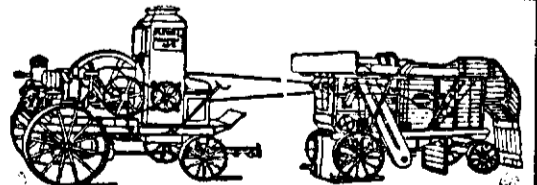
de ghips, piatră, ciment, lemn etc. figuri și ornamente executate foarte frumos.

Specialist în lucrări de mână liberă pe fațade sau în internul zidurilor.

Pregătește figuri întregi, busturi, statuete-relieuri din piatră sau metal. Modele mai mici pentru ziduri și construcții.

Atențiune!

Aducem la cunoștința on. proprietari și economi, că

Pe timpul trieratului

suntem în plăcuta pozițiune de a expedia imediat 2 garnituri cu aburi de trierat de 4 cai putere, 3 garnituri de 6 cai putere și 3 garnituri de 8 cai putere, precum și mai multe garnituri cu benzin de trierat și motoare cu prețurile cele mai ieftine și pe lângă cele mai favorabile condițiuni de plătire.

Cu stimă:

FRĂȚII BURZA mare magazin de mașinării economice și ferărie, reprezentanții cerc. a fabricii de mașini „Nicholsohn”,
ARAD, piața Boros Béni nr. 1.

**Credit pe ipotecă, pe
cambii și pentru ofi-
: cianți mijlocește :**

**HERZOG
SÁNDOR**

ARAD, str. Weltzer János nr. 15.

Nr. telefonului 376.

Sticlar pentru zidiri și portaluri

(magazin de table de sticlă și de oglinzi).

Execut lucrări pentru zidiri noi,
sau totfelul de reparări prompt și
cu prețuri ieftine. Expediez ieftin
rolete mecanice de pânză și trestie
- - pentru ferestre - -

FRIED FERENCZ

ARAD, strada gróf Apponyi Albert nr. 15—16.

TELEFON 909.

TELEFON 909.

MAXIM I. VULCU

FABRICANT ȘI NEGUȚĂTOR DE MAȘINI

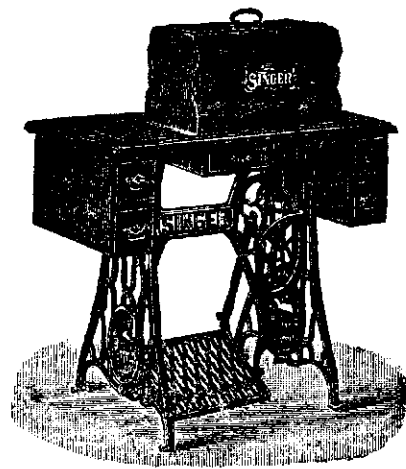
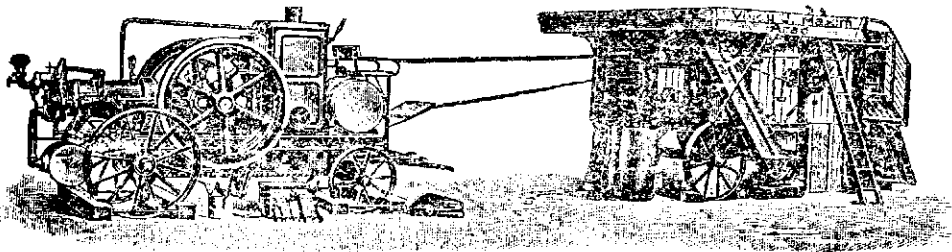
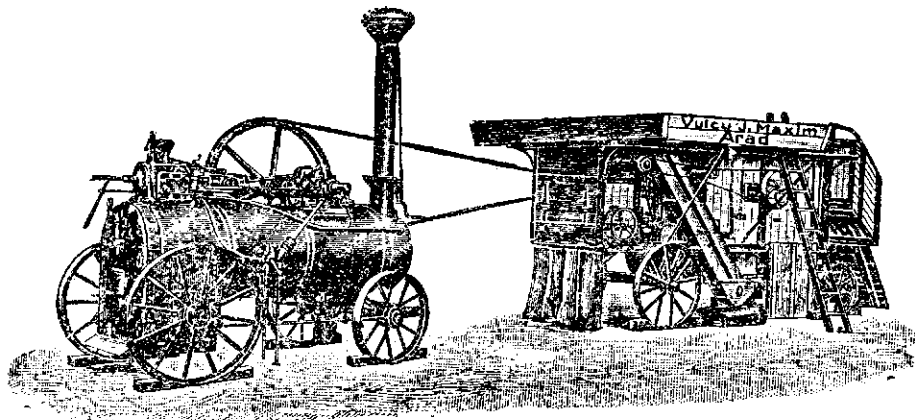
ARAD, Strada Fábrián László n-rul 5—6. Telefon nr. 909.

Atrag atențiunea
Onor. public asupra
marelui meu maga-
zin de mașini și fa-
bricate americane,
ca cele mai bune și
renumite mașini de
săcerat și legat snopi
Piano, fabricatul cel
mai bun al lui Cormie
din America, mașini
de cosit nutreț și,
Garnituri compl. de
treerat cu aburi sau
motor. Uleiuri de
mașină și motoară,

curele, unsoare de mașină, saci, ponieve, măji, și toate trebuincioasele mașinelor de treerat, precum și
pluguri, grape americane, mașini de sămănat și tăiat nutreț și, alte requisite economice.

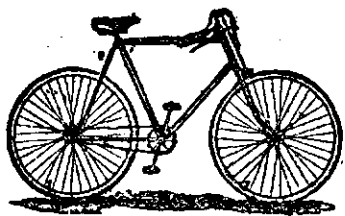
Se caută o mașină de 10 ori de 12 puteri de cai spre cumpărare.

Câtiva învățăcei din casă bună cu 2—3 clase gimnaziale angajez.

BICICLETE

de renume mondial:

**THE CHAMPION
și PREMIER**

cu osie campanilă,

roată automată (cu frână liberă) se vând pe lângă garanția de 3 și 5 ani cu prețul original a fabricii, fără nici o ridicare de preț, în rate lunare de 12 și 15 cu precum și părți alcătuitoare pentru biciclete, a gumă interioară și exterioară prima calitate, sonerie, lampe, pedale, lanțuri, roată automată, conus. — În urma circulației mare unde în toată Austro-Ungaria trimite și în provincii cu preț foarte redus. — La cumpărări mari se dă rabat mare.

Láng Jakab és fia

mare comerciant de biciclete și părți alcătuitoare
Budapest, VIII., József-körút 41.

Filiale: Boross-tér 4 și în Buda, II, Margit-körút 3.
Catalogul de lux 1000 cu de chipuri se trimite gratuit.

Dacă stropești cu „FORHIN”**I** - ai mai puțină bătaie de cap,**II** - a lucru mai puțin,**III** - a cheltuială mai puțină!deoarece „FORHIN”-ul este **MICTURA DE BORDÓ**

adesea îmbunătățită. Se lipește ușor chiar și de frunzele umede. La ori-ce brumă poți se stropești, nelăsând ni un fel de sediment (drojje).

Multime de scrisori de mulțumită și recunoștință.

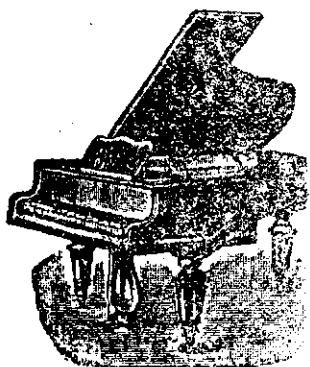
Pregătim invenția drului Aschenbrandt de Rézkénpor și Bordópor. Cere prospect gratuit și franco dela fabrica

„FORHIN” BUDAPEST, VI., VACZI-ÚT 93.**Primul și cel mai mare depozit de piane****W. P. Richter,**

Brașov — Brassó, Fekete-utca 29.

Liferează: pianе, harmonici și pianine, fabricație Bösendorff, Schreighoffer și Förster.

Imprumută pianе în condiții favorabile

EDUARD LEXEN,

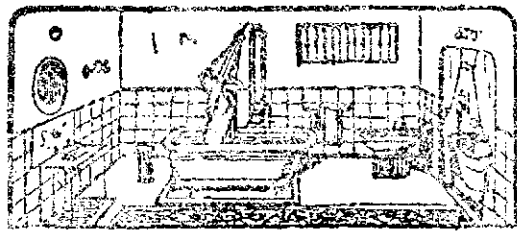
tinichigiu și antepriză de instalațiuni

Brașov, Atelier: Strada Lungă Nr. 63.
Právaile: Strada Gábel Nr. 2.

Telefon Nr. 334.

Se recomandă pentru pregătirea muncii de tinichigiu și galanterie la edificii, precum coperișe, și învelișuri de turn, ornamente de metal, vase pentru bucătărie, dulapuri pentru gheață, vase pentru spălat și altele.

Specialist în apaducte la case, canalizări, conducerea de gaz de iluminat, și instalarea camerelor de baie.

Lampe de carbid de toffelul dela 3 coroane în sus. — —

Engrosiștilor li-se dau rabat.

Depozit bogat în vâni de scaldat, cămine, closete etc.

Serviciu conștiințios. Prețuri moderate. Reparație promptă.

Prețuri moderate.

EUGEN LIEBLICH

fotograf

Sibiu — Nagyszeben, str. Elisabeta Nr. 56 (casa proprie).

Execută toffelul de icoane artistice.

Plantinatipie, icoane simple, mici și până la mărime naturală. Picturi renumite în oleu în toată mărimea, după orice fotografie mică.

Fotografierea, copiilor executată modern, fotografiere în grup și familie, se știe că atelierul acesta în privința mărimei este primul

Atelierul în timp de iarnă este încălzit, se poate fotografia chiar și pe timp ploios.

Cu deslușiri servesc.

Să ne credeți că este în interesul D-tră dacă comandați coasa „Koronagyémánt”

Cu coasa „Koronagyémánt”

bătută odată se poate cosi ziua întreagă deoarece e făcută din oțel-diamant, coase rele și moi nu se găsesc între ele. **Pentru trănicia fiecărei bucăți garantăm.**

75 80 85 90 95 100 110 cm. la comanda de 10
Prețul : 1 buc. 1-80 1-90 2.- 2-20 2-40 2-50 2-60 cor. buc. 1 se dă rabat.

Comandele se pot face prin trimiterea banilor înainte sau pe lângă rambursă la **Lengyel Testvérek** magazin de coase

Kaposvár, Fő-utca 22 T.

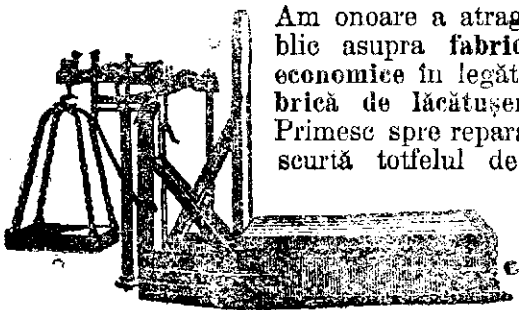
Cu prilejul expoziției industriale din Lugoș premiat cu cel dintâi premiu cu: „DIPLOMĂ DE ONOARE”.

TÓTH ELEK Turnătorie de fier și metal, țesătorie de fer și fabrică de mașini

TELEFON nr. 22.

LUGOJ - LUGOS

TELEFON nr. 22.

Am onoare a atrage atențiunea on. public asupra fabricii mele de mașini economice în legătură cu noua mea fabrică de lăcătușerie și de cumpene. Primesc spre reparare ieftin și în vreme scurtă toffelul de mașini economice,

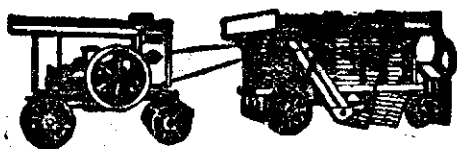
mașini de imblătit, locomobile, părți de mașini, motoare ori străformarea lor, mori, cazane,

cumpene, pompe, tulumbe, etc. Indreptarea osiilor mașinilor de imblătit, etc. Benzin, motoare, absorbitoare de gaz pentru olefu brut, ori transportarea părților alcătuitoare în timp scurt, cu prețuri convenabile. Totodată recomand pânzele mele de fir, din fir negru ori zincuite, în orice mărime și cantitate, cu prețuri ieftine de fabrică. La dorință servesc cu prospecte și planuri gratuite.

Fabrică și atelier de reparatură pentru cumpene.

Mare magazin de mașini
:: economice ::

Agentura fabricii de mașini a căilor ferate ungare. Vânzare demotoare

Mai de multe-ori premiat cu medalie de aur și argint.

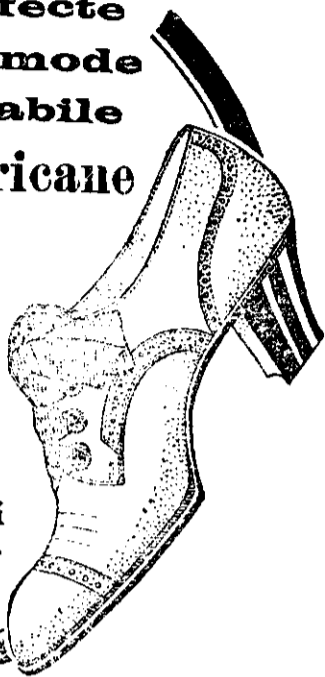
THE VERA

American Shoe
Cele mai perfecte
Cele mai comode
și mai durabile
ghete americane

Gesellen geschütz.

din timpul
modern pen-
tru dame,
domni și
copii se află
numai în
asortimentul
prăvăliei de
ghete, pălării și articlii
de modă pentru băr-
bați alui

Made by
Rice & Hutchins
Boston, Mass. U.S.A.

BUCHSBAUM és T-sa

ARAD. Telefon 442.

Cereți prospect!

Dacă suferi în dureri de stomac,

dacă ești lipsit de apetit, dacă ți-e rea mistuirea sau dacă ai dureri cari provin din aseasta, cum sunt dureri de dinți, sgârsciuri, arsuri, apăsare în stomac, iritație de vomare, greață, răgăieli, etc.

folosește:

**Purgativul de fier (epohajtó) de
Rozsnyai,**

care e cel mai bun mijloc pentru vindecare în vreme scurtă, chiar și în cele mai neglijate cazuri de boală.

O sticlă costă 40 fleri; o duzină 4 coroane
80 fleri.

Se capătă la singurul preparator

Farmacia

ROZSNYAY M.

ARAD.

Nr. telefonului 604.

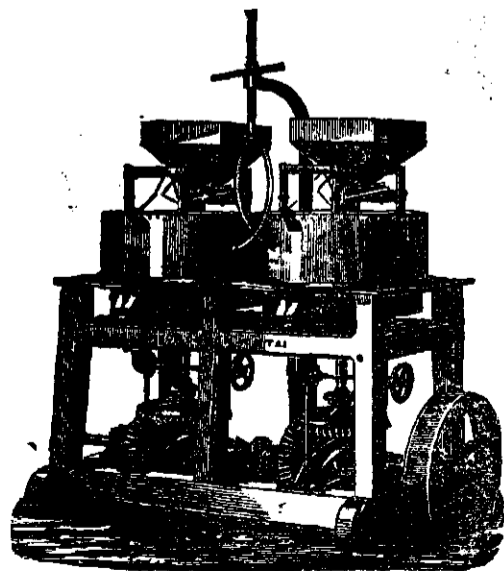
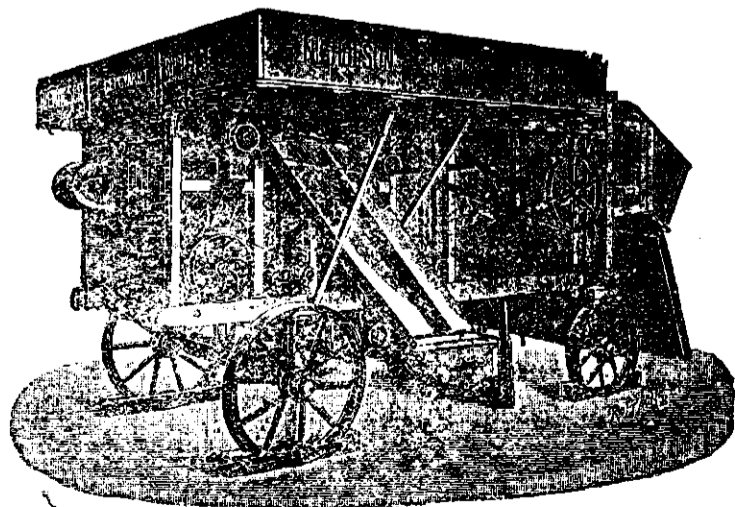
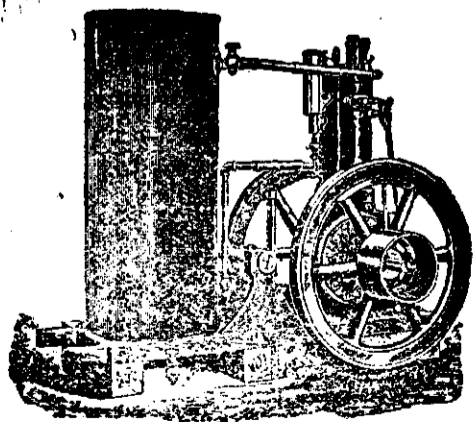
Nr. telefonului 604.

FRĂȚII BURZA

Cea mai mare firmă ro-
mânească din Ungaria.

Arad, Boros Béni-tér Nr. 1.
(Casa proprie).

Recomandă magazinul lor bogat asortat de **ferării, arme** și tot felul de **mașini agricole** aranjăm **mori cu motoare, mașini de trierat** cu aburi, mașini de trierat cu motor, și tot felul de **motoare** cu benzină cu oleiu brut și cu sugătoare cu gaz prețurile cele mai moderate și pe lângă plătire în rate.

Cu garnituri pentru trierat și cu prospecte pentru mori servim bucuros, eventual pentru primirea lucrurilor acestora și facerea contractului mergem la fața locului pe spesele noastre. Mare asortiment de osii Steier și originale Winter.

„Catalog trimitem gratuit“.

MASINI

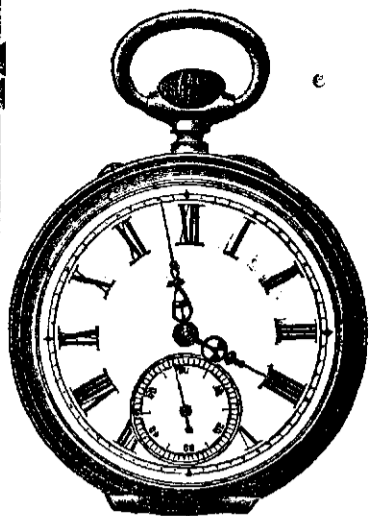
pentru industria cimentului,

Fabrică pentru țevi de ciment, presă pentru table de ciment și aranjează fabrici complete din ciment

Hazai fémlemez és cementgyári gépgyár r.-t.

BUDAPESTA, VI.,
Reiter Ferencz-u. 66.

TELEFON: 93—13.

Cele mai bune
orologioare
cele mai solide și cele mai moderne
juvaericaie
atât pe bani gata, cât și în rate pe lângă **che-**
zășie de 10 ani și prețuri ieftine, livrează cea
mai bună prăvălie în aceasta privință în întreaga Ungaria

Brauswetter János

orologer în SZEGED

CATALOG CU 2000 CHIPURI SE TRIMITE GRATUIT.

Notez că numai aceia vor primi catalogul gratuit cari îl cer cu provocare la ziarul „Românul” (adecă scriu că a cetit anunțul în „Românul”). Corespondențele se fac în limba maghiară, germană și franceză.

KELLNER ZOLTÁN

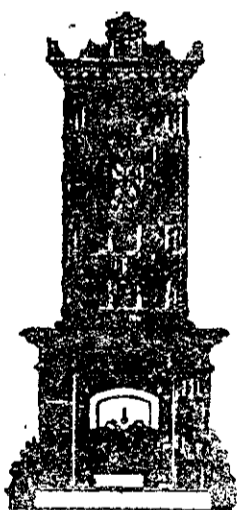
prăvălie de lucruri de mână pentru femei și de garnituri de lucruri de mână, tipar de mustre și sală de desen

Am deschis în

Timișoara-Cetate (Temesvár-Belváros), Strada Mercy (Casa Galgon).

Atrage atențiunea on. dame și a institutelor asupra acestui magazin bogat asortat cu totfelul de lucruri de mână desemnate, începute și gata, garnituri, :: precum și asupra tiparului de mustre și a sălii de desen. ::

■ Mare magazin de cele mai noi și moderne perdele și velințe brodate. ■

Karl Schulleri

atelier de cuptoare,
Sibiu, Târgul Fânului 7.

Execută:

cuptoare cu căhăli

În toate colorile, precum și încălzite în forma Meissner și Kastel, îmbrăcate în căhăli. Deasemenea construiesc cuptoare de fier din căhăli și vinețe.

Primesc și tot felul de reparaturi, ce se țin de bransa mea. Comande primește și dl Victor Roth, prăvălie de coloniale, Sibiu, Strada Sării (Salzgasse) Nr.

Ligeti Sándor,

colorator de geamuri, atelier industrial pentru mozaicuri de sticlă și rame de aramă.

Budapest,
IV. Papnevelde-utca 8. sz.

Lucrează artistic geamuri de biserică colorate, mozaicuri de sticlă și rame de aramă dela cele mai simple până la cele mai complicate, cu prețuri moderate. — Geamurile aproape tuturor bisericilor gr. cat. sunt lucrate în atelierul meu, între cari și ferestrele bisericii noi zidite din Szász-Ujfalu (lângă Aiud) toate sunt lucrate în atelierul meu propriu.

Ce voiesti
dela mine?

Pentru ce
mă prinzi de braț?

Vă rog să nu vă spăriați, deoarece voiesc numai să vă atrag atențiunea asupra inseratelor publicate în numărul de azi al „POP. ROM.” rugându-vă să cetiți aceste inserate ale renumitelor firme, dacă voiți să cumpărați ieftin și bun.